

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**PREGLED MOŽNOSTI ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA
V OBČUTLJIVIH NARAVNIH OKOLJIH:
PRIMER CERKNIŠKEGA JEZERA**

TEJA TURK

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana, Teja Turk, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica zaključne strokovne naloge z naslovom Pregled možnosti za trajnostni razvoj turizma v občutljivih naravnih okoljih: primer Cerkniškega jezera, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem mag. Kirom Kuščerjem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995, s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge na fakultetinih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995, s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani, v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 5. 10. 2012

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 STEBRI IN ZAHTEVE TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA.....	2
1.1 TRAJNOSTNI RAZVOJ DESTINACIJE	7
1.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ V OBČUTLJIVIH NARAVNIH OKOLJIH.....	8
2 PREDSTAVITEV OBMOČJA KRAS	11
2.1 NOTRANJSKI KRAS IN CERKNIŠKO JEZERO	12
3 RAZISKAVA RAZVOJA TRAJNOSTNEGA TURIZMA V OBČUTLJIVEM NARAVNEM OKOLJU CERKNIŠKEGA JEZERA.....	14
3.1 DEFINICIJA RAZISKOVALNEGA PROBLEMA, NAMEN IN CILJI	14
3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	15
3.3 EMPIRIČNA RAZISKAVA	15
3.3.1 PODATKI IN METODE	15
3.3.2 REZULTATI.....	16
3.3.2.1 Ugotovitve raziskave	22
3.3.3 OMEJITVE	23
3.3.4 PRIPOROČILA ZA NADALJNJA RAZISKOVANJA IN PREDLOGI ZA RAZVOJ.....	24
SKLEP	27
LITERATURA IN VIRI	28
PRILOGE	

UVOD

Pravilno zasnovan turizem ima pozitiven vpliv na okolje. Vendar pa lahko, s svojimi pritiski, uniči osnovo na kateri njegov razvoj sloni. Razvit, brez skrbi za trajnost, lahko turizem škodi ne le družbi in okolju temveč je lahko tudi sredstvo za lastno uničenje (UNEP, 2005, str. 10). Občutljiva in zaščitena naravna okolja so za turiste vedno bolj zanimiva in postajajo njihova prva izbira (WCPA, 2002, str. 13). Da bi zaščitili ekosisteme in neokrnjeno naravo ter ohranili biotsko raznovrstnost, je potrebno v občutljivih naravnih okoljih turistični razvoj skrbno načrtovati, saj se učinki turizma tu najmočneje odrazijo. V občutljivih naravnih okoljih je tako možen le trajnostni turistični razvoj, ki ima za skrb ekonomsko uspešnost, hkrati pa je prizanesljiv do naravnega ter družbeno-kulturnega okolja.

Predmet zaključne strokovne naloge je proučevanje povezave trajnostnega turizma z občutljivim naravnim okoljem. Povezavo obravnavam na primeru presihajočega Cerkniskega jezera, katerega vrednosti se je zavedal že J. V. Valvasor, ko je leta 1689 v Slavi Vojvodine Kranjske zapisal: »Jezero imam za enega največjih naravnih čudes sveta in vem, da ni najti ne v Evropi ne v ostalih delih sveta tako čudovitega jezera, kot je to.«

Namen zaključne strokovne naloge je: teoretična predstavitev trajnostnega turizma in njegovega razvoja v občutljivih naravnih okoljih, predstavitev destinacije kras in Cerkniskega jezera, na podlagi pridobljenih spoznanj v praksi preučiti in predstaviti povezavo med trajnostnim turizmom in Cerkniskim jezerom. Cilj zaključne strokovne naloge je, na podlagi teoretičnih spoznanj ter informacij, zbranih s pomočjo globinskih intervjujev, podati priporočila in predloge za možne izboljšave pri nadaljnjem razvoju trajnostne turistične ponudbe na območju Cerkniskega jezera.

V zaključni strokovni nalogi sem teorijo trajnostnega turizma, trajnostnih turističnih destinacij ter turizma v občutljivih naravnih okoljih proučila s pomočjo domače in tuje literature, pri opisovanju destinacije kras in Cerkniskega jezera pa sem se opirala izključno na domače avtorje in vire. Za namen raziskave v praktičnem delu zaključne strokovne naloge sem si izbrala kvalitativno metodo. Izvedla sem intervjuje s tremi deležniki v turizmu na območju Cerkniskega jezera. S pomočjo pridobljenih rezultatov sem predstavila dejansko stanje turizma na Cerkniskem jezeru ter podala priporočila za njegov nadaljnji (trajnostni) razvoj.

Zaključna strokovna naloga je sestavljena iz dveh vsebinskih sklopov. Prvi sklop sestavljata prvo in drugo poglavje. Prvo poglavje poteka od splošne opredelitve trajnostnega turizma preko trajnostnega razvoja destinacije in nazadnje do specifične razlage trajnostnega razvoja v občutljivih naravnih okoljih. V drugem poglavju predstavim

kras na splošno, potem pa se usmerim na opis Cerknškega jezera. Drugi sklop v celoti predstavlja empirični del. Tretje poglavje je tako namenjeno raziskavi razvoja trajnostnega turizma v občutljivem naravnem okolju Cerknškega jezera in predstavitvi rezultatov.

1 STEBRI IN ZAHTEVE TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA

Trajnostni razvoj (angl. *Sustainable development*) je že več kot dvajset let predmet razprav. Dejanski napredek naših skupnosti, da bi postali bolj trajnostno usmerjeni, je zelo počasen (Baumgartner, 2011, str. 783). Trajnostni razvoj je dinamičen (Baumgartner, 2011, str. 785) in se v principu smatra kot nekakšen dolgoročni cilj, za dosego katerega so kot mejniki postavljeni kratkoročni in srednjeročni cilji. Potrebno je tudi priznati da, glede na to kako so cilji postavljeni, lahko trajnostni razvoj razumemo kot idealističen in premikajoč se cilj, ki ne bo nikoli popolnoma dosežen, zaradi konstantnih sprememb znotraj sistema (Lee, 2001, str. 315).

Kot začetno točko mednarodnih pogovorov o trajnostnem razvoju lahko označimo poročilo »Naša skupna prihodnost« (angl. *Our Common Future*) Komisije za okolje in razvoj, imenovano tudi Brundtland poročilo, ki je leta 1987 nov razvojni koncept opredelilo kot: **»proces, ki naj zagotovi zadovoljevanje potreb sedanjih generacij in s tem ne onemogoči bodočim generacijam, da bodo zadovoljile svoje lastne potrebe«** (Mihalič, 2006, str. 95). Poročilu je sledilo več mednarodnih sestankov. Na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Riu de Janeiru, leta 1992, je bil trajnostni razvoj implementiran tudi v politiko, sprejeta je bila Agenda 21 – dokument z načeli za uresničevanje trajnostnega razvoja v 21. stoletju na svetovni ravni. Deset let kasneje, leta 2002, na Svetovnem vrhu o trajnostnem razvoju v Johannesburgu, je bila obveza držav o trajnostnem razvoju ponovno potrjena. Z Johannesburgsko deklaracijo se je ustvarila skupna odgovornost za napredek in krepitev medsebojno odvisnih treh stebrov razvoja – ekonomskega in socialnega razvoja ter varovanje okolja – vse to na lokalni, nacionalni in globalni ravni. Medtem se je trajnostni razvoj, kot koncept, cilj in gibanje, hitro širil in je danes osrednje poslanstvo mnogim mednarodnim organizacijam, podjetjem, trajnostno naravnanim prestolnicam in lokalnim prebivalcem (Kates, Parris & Leiserowitz, 2005, str. 10-12).

Od takrat so bile razvite številne definicije, modeli in pobude, da bi nam pomagale narediti družbo bolj trajnostno usmerjeno. Prav tako pa so prisotne različne interpretacije, koncepti in razumevanja pojma trajnostnega razvoja (Baumgartner, 2011, str. 783). Medtem ko je koncept trajnostnega razvoja prišel v razširjeno rabo je pridobil tudi svoj delež kritik (Loomis, 2000, str. 893). Plut (2010, str. 225) opozarja, da moramo, kljub odporu določenih prebivalcev in interesov, nadaljevati s trajnostnim vzorcem. Poudarja, da bodo poti za doseganje sonaravnega razvoja zelo različne, glede na slikovite geografske značilnosti sveta, vendar so le-te nujne za bodočnost človeka. Nebel in Wright (v Plut, 2010, str. 226) pri tem svarita, da je potrebno sonaravna načela udejanjati v našem

vsakdanjem življenju in v celotni družbi, kar pomeni, da so potrebna trajnostna dejanja in sprememba življenjskega sloga vsakega od nas, če želimo trajnostno naravnano občino, državo, Evropo in svet.

Vsako leto potuje več ljudi, zato lahko turizem z dobrim načrtovanjem in vodenjem pozitivno vpliva na razvoj in obstoj destinacij. Ravno obratno pa je lahko turizem tudi sredstvo nazadovanja (UN WTO, 2004, str. 4). Za zdaj velja, da prevladajo negativni učinki, zato se je v turističnem gospodarstvu začelo razmišljati o spremembah navad ponudnikov in potrošnikov. Klasični množični turizem je zadnjih dvajset let pridobil vzporedne modele turizma, poznane kot trajnostni turizem, zeleni turizem, ekoturizem, na naravi temelječ turizem idr. Naštete vrste turizma se med seboj razlikujejo, dejstvo pa je, da mora turizem začeti spoštovati okolje in ljudi, ki so tam prisotni. Delovati mora dolgoročno in ne stihijsko, poudarjati mora kakovost in ne količino (Kajfež Bogataj, 2012, str. 33). Tako je turizem, kot eden pomembnejših sektorjev svetovne ekonomije in eden od gonil razvoja, privzel načela trajnostnega razvoja. Da bi turizem lahko obstajal tudi v prihodnosti, je turističnemu sektorju v interesu, da ohrani in vzdržuje osnovo za njegovo uspevanje, torej turistične destinacije z njihovimi privlačnostmi (UN WTO, 2004, str. 4). Trajnostni turizem ima vedno večji pomen, tako na strani ponudbe kot tudi pri zanimanju potrošnikov, prav tako pa se vpleta tudi v vladne politike (STO, 2009, str. 1).

Trajnostni turizem ni vrsta turizma ampak je koncept, zato ga je možno aplicirati na vse oblike turizma, na vse vrste destinacij, na masovni ali nišni turizem (UN WTO, 2004, str. 7). Mihaličeva (2006, str. 97) kot najbolj splošno sprejeto definicijo trajnostnega turizma navaja opredelitev Svetovne turistične organizacije Združenih narodov (angl. *United Nations World Tourism Organisation*, v nadaljevanju UN WTO), ki temelji na treh stebrih trajnostnega razvoja – ekonomskem, družbeno-kulturnem in ekološkem.

Ekonomski steber zagotavlja dolgoročno uspešnost poslovanja, saj lahko le ekonomsko učinkovita podjetja poslujejo tudi v prihodnosti. Prav tako jamči za pravično razporeditev socialnih in ekonomskih koristi med vse deležnike, kar vključuje stalno zaposlitev, možnost zaslužka, socialne storitve za lokalne prebivalce in pomoč pri zmanjševanju revščine (Conceptual definition, 2012). Pomembno načelo trajnostnega razvoja je tudi zagotavljanje, da se dohodki od turizma zadržijo lokalno. Bistveno je, da si politike, glede na to koliko stroškov imajo lokalne skupnosti zaradi turizma, prizadevajo, da maksimirajo dohodke od turizma, ki ostanejo lokalnemu prebivalstvu. Lokalna blaginja pomeni, da je turizem dobro povezan s celotnim gospodarstvom in da se razvija istočasno z ostalimi sektorji (UNEP, 2005, str. 28). Pomembno je tudi, da se izognemo pretirani odvisnosti od turističnega gospodarstva in lokalno prebivalstvo obvestimo, da turizem ni zajamčen vir dohodka (Archabald & Naughton-Treves, b.l., str. 12). Turizem ustvarja nova delovna mesta v nastanitvenih obratih, restavracijah, prodajalnah, turističnih agencijah, informativnih točkah in drugje (Nyaupane & Poudel, 2011, str. 1356), pri čemer pa zaposlovanje poteka brez rase, spolne in druge diskriminacije, s čimer turizem pripomore k boljšemu življenju lokalnega prebivalstva (UNEP, 2005, str. 30). Turizem oziroma dvig

povpraševanja po lokalnih dobrinah in zanimanja za lokalno obrt in izdelke, spodbudi podjetništvo med lokalnimi prebivalci. Slednji lahko z nizkimi investicijskimi stroški ustanovijo novo podjetje, na primer prodajalno spominkov, kmetije manjšega obsega ali manjša gostišča, ter se samozaposlijo (Nyaupane & Poudel, 2011, str. 1356). V turizmu je fluktuacija zaposlenih visoka zaradi sezonskega dela, honorarnih zaposlitev in družinskih podjetij. Izboljšani pogoji dela lahko vodijo h kakovostnejši storitvi, večjemu številu stalnih delavcev ter k večji učinkovitosti in produktivnosti. Boljša interakcija zaposlenih z gosti pomeni večje zadovoljstvo in posledično večje prihodke (UNEP, 2005, str. 30). Eno od pomembnejših načel trajnostnega razvoja je to, da je ljudem potrebno dati možnost za odgovornost in nadzor nad njihovim življenjem. Z vpletenostjo lokalnih prebivalcev v načrtovanje in razvoj turizma zagotovimo upoštevanje njihovih interesov. Ljudem je potrebno dati več možnosti za sodelovanje v razvojnih aktivnostih; jim s pooblastili omogočiti, da dajo v uporabo lastne turistične kapacitete; da niso zgolj pasivni subjekti temveč sprejemajo odločitve v posvetovanju z ostalimi deležniki in nadzorujejo aktivnosti, ki vplivajo na njihova življenja (Udaya Sekhar, 2003, str. 345). Za tako oblikovane turistične projekte obstaja veliko večja možnost, da bodo uspešni tudi v prihodnosti (UNEP, 2005, str. 35).

Družbeno-kulturni steber pomaga pri razumevanju in spoštovanju socialno-kulturne avtentičnosti lokalnega prebivalstva ter ohranjanju tradicionalnih vrednot in njihove izgrajene in kulturne dediščine. Pomemben je tudi prispevek k medkulturnemu razumevanju in strpnosti (Conceptual definition, 2012). Večje spoštovanje in razumevanje lokalnih kultur je moč doseči z informiranjem turistov in gostiteljev ter s sodelovanjem med njimi. Turizem lahko pomembno pripomore k ohranjanju zgodovinske in kulturne dediščine ter k spodbujanju umetnosti, obrti in drugih ustvarjalnih dejavnosti znotraj lokalne skupnosti. Dohodek, pridobljen na podlagi krajevne kulture, spodbudi skupnost, da bolj ceni svojo dediščino (UNEP, 2005, str. 38-39). Obenem pa je pomembno da se, pri predstavljanju kulture in dediščine turistom, zaščitimo pred komercializacijo in izgubo avtentičnosti. To pomeni, da ne smemo zmanjševati dediščinske vrednosti s prilagajanjem kulturnih dogodkov in proizvodov potrebam in okusom turistov (Mihalič, 2006, str. 51).

Za optimalno rabo naravnega okolja in naravnih virov, ki predstavljajo ključni element v razvoju turizma, se zavzema **ekološki steber**. Pomaga vzdrževati bistvene ekološke procese ter ohranja naravno dediščino in biotsko raznovrstnost (Conceptual definition, 2012). Za dolgotrajno uspešnost turističnega sektorja je kritičnega pomena naravna lepota destinacije, saj je ta pogosto ključni element privlačnosti za obiskovalce (UNEP, 2005, str. 39), istočasno pa prispeva k dvigovanju zaželenosti turistične destinacije (Lim & McAleer, 2005, str. 1431). Ker je naravno okolje nujno za razvoj turističnega sektorja, sta varovanje in ohranjanje naravnih, kulturnih in zgodovinskih virov ter skrb za estetsko kakovost zgrajenih in naravnih okolij, na podeželju in v mestih, prvotna skrb turističnega sektorja (Lim & McAleer, 2005, str. 1431). Naravna okolja, ki privlačijo turiste, so lahko najbolj občutljiva in prav v njih se pozitivni in negativni vplivi turizma na okolje najmočneje odražajo. Vendar se z vsakim vodenjem zaščitene naravnega območja pojavi priložnost, da se okrepi zaščita pred negativnimi vplivi turizma ter da se s fokusom na trajnostni

turizem dvigne zavest in podpora obiskovalcev za ohranitev okolja. Vsak ekosistem ima določeno občutljivost, na katero je potrebno paziti, ko se oblikujejo turistične aktivnosti (UNEP, 2005, str. 41). Na drugi strani pa so neposredne finančne ugodnosti iz naslova turizma (vstopnina, prostovoljne donacije, ekološka obdavčitev) izredno pomemben del financiranja za ohranitev številnih naravnih parkov, rezervatov in zaščitene območij (Reimer & Walter, 2012, str. 7). Ker je turizem velik porabnik naravnih virov, je potrebno zagotoviti, za dobro lokalne skupnosti in njenega okolja, da je poraba teh virov učinkovita (UNEP, 2005, str. 44). Za doseg trajnostnega razvoja je potrebna sprememba vzorcev porabe pri vseh deležnikih ter vpeljava eko-tehnologij, ki se nanašajo na uporabo solarne, vetrne, vodne in geotermalne energije ter biomase. Začetni stroški za tovrstno investicijo so visoki, na dolgi rok pa se naložba izkaže kot zelo (stroškovno) učinkovita, predvsem na račun ohranjene narave (Chaoqun, 2011, str. 1723). Turizem ima, poleg lokalnih okoljskih vplivov, vpliv tudi na globalno okolje. Vzdrževanje okoljske čistosti, na lokalni in globalni ravni, pomeni zmanjševanje količine odpadkov in škodljivih emisij v okolju, z namenom ohranitve kakovosti zraka, vode in prsti. S tem se pojavlja potreba po temeljiti spremembi v načinu proizvodnje in porabe energije ter drugih učinkov, ki izpuščajo toplogredne in ostale pline v ozračje. Podnebne spremembe so tako posledica svetovnega onesnaženja in vplivajo na kakovost lokalnega okolja (UNEP, 2005, str. 46). Tudi UN WTO v svojih publikacijah trem stebrom pogosteje dodaja še vidik podnebnih sprememb. Z razvojem turizma se vzporedno pojavijo tudi izzivi podnebnih sprememb (Chararayamontri, 2009, str. 36). Približno 5% svetovnega onesnaženja z ogljikovim dioksidom je posledica turizma. Ob nespremenjenem ravnanju bi se emisije ogljikovega dioksida zaradi turizma do leta 2035 povečale za 130%, predvsem na račun letalskega transporta (UN WTO, 2009, str. 2). Turistični sektor je zaradi svoje tesne povezave z okoljem in podnebjem močno občutljiv na klimatske spremembe, kar ima lahko pomembne ekonomske posledice (Berrittella, Bigano, Roson & Tol, 2006, str. 922). Podnebje določa dolžino in kakovost turistične sezone, pogojuje turistov proces odločanja, vpliva na turistične dejavnosti in okoljske razmere, ki privlačijo ali odvrnejo turiste (UN WTO, 2009, str. 2). Podnebje se spreminja in se bo, po predvidevanjih, tudi v prihodnosti. To se bo odražalo ne le v naravnem okolju, temveč bo imelo neposredne učinke na vse tri stebre trajnostnega razvoja (UN WTO, 2009, str. 17). UN WTO je na podnebne spremembe odgovoril z dvigovanjem zavesti o težavi, oblikovanjem smernic za razvoj in zagotavljanjem podpore (UN WTO, 2009, str. 3).

Zgoraj omenjeni stebri trajnostnega razvoja so medsebojno odvisni, lahko so si nasprotni ali pa se podpirajo. Če želimo zagotoviti trajnostni razvoj, moramo poiskati ravnotežje med njimi (Kates et al., 2005, str. 19) ter uskladiti stebre trajnostnega razvoja z vidikom podnebnih sprememb, katere moramo minimalizirati in ublažiti (Chararayamontri, 2009, str. 36). Ravno zato je eden od večjih uspehov trajnostnega razvoja njegova zmožnost, da služi kot kompromis med tistimi, ki v osnovi skrbijo za okolje, tistimi ki cenijo ekonomski razvoj ter tistimi ki se posvečajo izboljšanju človeškega življenja (Kates et al., 2005, str. 19).

Izvrševanje trajnostnega turizma je kontinuiran proces, ki zahteva konstantno in skrbno načrtovano merjenje vplivov in izvajanje ukrepov (UN WTO, 2004, str. 7). Merjenje trajnosti vključuje izvajanje meritev okoljskih, socialnih in ekonomskih pogojev, pri čemer se uporabljajo določeni kazalniki; zadovoljstvo turistov, pomanjkanje vode, svetlobno onesnaženje, spremenjeni vzorci porabe, kazalnik stopnje krčenja gozdov idr. Merjenje, glede na izhodiščno postavljene rezultate, omogoča prepoznavanje trendov, odkrivanje napak in morebitnega napredka (UNEP, 2005, str. 74). Na podlagi dobljenih rezultatov se oblikujejo, situaciji ustrezni, popravljalni ukrepi (Blancas, Lozano-Oyola, González, Guerrero & Caballero, 2011, str. 28).

Poleg treh stebrov pa definicija trajnostnega turizma vključuje tudi tri zahteve. Trajnostni turizem zahteva dobro informiranost vseh deležnikov, kot tudi močno **politično vodstvo**, ki zagotavlja sodelovanje vseh deležnikov in gradi na oblikovanju soglasnosti, saj so si cilji lahko nasprotni (UN WTO, 2004, str. 7). Interakcija med vsemi deležniki je tako edina pot za implementacijo trajnostnih politik. Deležniki morajo razumeti kako so njihova dnevna dejanja povezana s celotnim trajnostnim razvojem (Hamele et al., 2004, str. 8). Vloga vlade pri pospeševanju trajnostnega turizma je, da vodi turistični razvoj celostno in povezano (Simpson, 2008, str. 6), medtem ko ustvarja okolje, ki zasebnemu sektorju omogoča, oziroma nanj vpliva tako, da posluje (čim) bolj trajnostno naravnano. Politika vpliva tudi na vzorce turističnih tokov in na vedenje turistov, vse to z namenom, da bi maksimirali koristi in zmanjšali negativne vplive turizma (UNEP, 2005, str. 23). Mednarodni turistični sektor je sestavljen iz velikega števila majhnih in srednje velikih podjetij (Simpson, 2008, str. 7). Pri tem je potrebna koordinacija vlade, skupna vizija ter javno-zasebno sodelovanje, skozi katerega lahko vlada izrazi podporo razvoju turizma z informiranjem, izobraževanjem, nasveti in usklajenim trženjem (Simpson, 2008, str. 7), da lahko posamezne trajnostno naravnane aktivnosti podjetij skupaj dosežejo spremembe, medtem ko jih individualno ne morejo (UNEP, 2005, str. 23). Vladno pomoč tako potrebuje tudi privatni sektor, če želi uspešno spremeniti svoje poslovanje in ga uskladiti z vladnimi načrti za trajnostni razvoj turizma (Simpson, 2008, str. 6).

Trajnostni turizem mora zagotavljati visoko stopnjo **zadovoljstva turistov** in jim tako omogočiti prijetno izkušnjo (UN WTO, 2004, str. 7). Na zadovoljstvo turistov je potrebno gledati kot na cilj sam po sebi, saj ima zadovoljstvo gostov merljive vplive na zapomnljivost, zvestobo destinaciji in posledično na donosnost. Zadovoljni turisti so tudi bolj nagnjeni k pozitivnim priporočilom destinacije drugim (Song, van der Veen, Li & Chen, 2012, str. 461). Pri zadovoljstvu turistov gre tudi za odgovornosti, ki jih ima destinacija do svojih gostov. Tako mora destinacija razmišljati tudi o infrastrukturi in storitvah, ki bodo dostopne in uporabne za invalide in družine z majhnimi otroki. Obveznost destinacije je tudi skrb za varnost in zaščito turistov. Na tem mestu je pomembno redno merjenje zadovoljstva turistov v destinaciji in spodbujanje turističnih podjetij, da pridobijo povratne informacije od svojih gostov (UNEP, 2005, str. 33-34).

Trajnostni turizem dviga zavest in odgovornost turistov do trajnostnih težav, zato obenem zahteva **ekološko izobraževanje** (UN WTO, 2004, str. 7). Na turiste obisk naravnega

okolja vpliva pozitivno, večinoma tudi dolgoročno, saj se spremeni njihovo vrednotenje narave, poveča se njihovo ekološko znanje in zavedanje o osebni odgovornosti glede stanja naravnega okolja. Turisti vzpostavijo ponoven stik z naravo ter podpirajo trajnostno vedenje in dejanja v naravnem okolju (Ballantyne, Packer & Falk, 2011, str. 1243-1244). Turiste moramo izobraziti že pred prihodom na destinacijo, da lahko z obiskom kar največ pridobijo (Ballantyne et al., 2011, str. 1250). Na kraju samem pa moramo zagotoviti boljše znanje zaposlenih, ki ga bodo preko kakovostnega vodenja, interpretacijskih dogodkov, centrov za obiskovalce idr. lahko prenesli na turiste (UNEP, 2005, str. 43).

1.1 TRAJNOSTNI RAZVOJ DESTINACIJE

Turistična destinacija je najpogosteje opredeljena kot geografski prostor, katerega turisti izberejo za potovalni cilj in jim ponuja vse, kar potrebujejo za bivanje, preskrbo s hrano, počitek in rekreacijo (Bieger v Mihalič, 2008, str. 160). Konečnik Ruzzier (2010, str. 155) dodaja, da je pri tem moč geografski prostor istovetiti s kontinentom, državo, regijo, mestom ali celo npr. določenim trgom v kraju.

Turistična destinacija je kompleksna entiteta, ki je sestavljena iz številnih različnih storitev, izdelkov ter doživetij. Pri njenem oblikovanju in upravljanju je potrebno upoštevati različne interesne skupine (turistični sektor, vlada, organizacije, lokalna skupnost), saj jo turisti, lokalni prebivalci in management destinacije zaznavajo iz različnih vidikov (Konečnik Ruzzier, 2010, str. 155). Če manjka eden od elementov turističnih privlačnosti, storitvenih dejavnosti ali storitve transporta, do razvoja turistične dejavnosti ne more priti. Vsi prej naštetih dejavniki morajo biti med seboj usklajeni, med njimi so potrebni dinamični odnosi, saj je le na tak način možen dolgoročni uspeh in trajnostni razvoj turistične destinacije. V nasprotnem primeru pa lahko pride do ozkih grl v razvoju destinacije (Konečnik Ruzzier, 2010, str. 156; Mihalič, 2008, str. 160).

Trajnostna turistična destinacija je pojem, ki se je pojavil iz potrebe po razvoju turistične destinacije po načelih trajnostnega razvoja. Enotne definicije trajnostne turistične destinacije ni, ker je vsaka destinacija edinstvena, prav tako pa se sporna vprašanja trajnostnega razvoja razlikujejo glede na destinacijo. Tudi kriteriji, ki jih morajo dosegati trajnostne turistične destinacije, se razlikujejo, saj mora vsaka destinacija slediti smernicam in dosegati cilje ekološke sheme, za katero se je odločila (Lee, 2001, str. 313). Za konkurenčno prednost destinacije se smatra njena zmožnost, da učinkovito uporablja svoje naravne vire na dolgi rok, torej trajnostno (Risteskia, Kocevskia & Arnaudov, 2012, str. 379). Konkurenčnost je moč povečati s pravilnimi vodstvenimi ukrepi na področju okoljskih vplivov in kakovosti. Dovršena vizija, ki je skupna vsem deležnikom v destinaciji, poznavanje svojih prednosti in slabosti ter primerno oblikovana in izvedena ustrezna trženjska strategija, delajo destinacijo konkurenčnejšo od tiste, ki ne razume vpliva turizma na njen ekonomski in socialni razvoj (Risteskia et al., 2012, str. 379). Za oblikovanje okoljske soglasnosti v destinaciji je prevzem, ali oblikovanje lastne, ekološke oznake odličen prvi korak. Prisvojitve določene ekološke oznake pomaga izboljšati

razumevanje korelacije med turizmom in okoljem, dviga ekološko zavest vseh deležnikov v destinaciji in pripomore k večji politični podpori. Za destinacijo je veliko bolje, če prevzame že dobro poznan (marketinški) ekološki logotip, saj nudi destinaciji dobro osnovo pri ustvarjanju trajnostne podobe destinacije in pripomore k dvigu njene konkurenčnosti. Pri tem pa je potrebno biti previden, saj niso vse ekološke oznake enako primerne za vse destinacije. Prav tako lahko prevelika količina ekoloških oznak, programov idr. povzroči zmedo med turisti in niža vrednost prisotnih ekoloških oznak. Kljub temu pa so ekološke oznake in programi zaželeni, saj zagotavljajo delovanje destinacij v pravo smer (Mihalič, 2000, str. 76).

Oblikovanje trajnostnih turističnih destinacij predstavlja korak naprej k trajnostnemu turizmu. Trajnostno naravnana destinacija je zasnovana na individualnem delu podjetij, lokalnih oblasti in drugih organizacij, ki pa ne delujejo več sami zase ampak se trudijo za doseg večjega (skupnega) cilja trajnostnega razvoja destinacije (Lee, 2001, str. 322). Destinacije bi, podobno kot podjetja, morale pri postavljanju ciljev trajnostnega razvoja vzeti na znanje etiko, zelen cilj, organizacijo, pravno in lokalno kulturo ter komunikacijo (Lee, 2001, str. 315).

Da bi podprli razvoj turizma, naj bi destinacijski managerji privzeli trajnostna načela. Ta trditev je skladna s stališčem, da naj turistične destinacije merijo turistični uspeh z »donosom« na turista in ne s številom le-teh. Upoštevanje zgolj slednjega lahko povzroči masovni turizem. »Donos« na turista prav tako kot število turistov, poudarja ekonomski steber, vendar ima »donos« na turista nekaj posrednih učinkov tudi na ostala dva stebra trajnosti. Avtorji zato verjamejo, da je fokus na trajnostni »donos« lahko zmagovalna strategija večine destinacij. Da pa si turisti sploh želijo okolju prijazne izdelke in storitve (npr. storitev z nizko porabo energije), jih je potrebno izobraziti. Zadovoljevanje turistovih potreb bi moralo biti potemtakem skladno z okoljskimi cilji destinacije. Pri tem je potrebno opozoriti, da je istočasno doseganje relativno visokih ekonomskih in okoljskih ciljev zelo težko in da so potrebni ekonomsko-okoljski kompromisi (Dwyer, Edwards, Mistilis, Roman & Scott, 2009, str. 68).

V splošnem obstajajo orodja, ki se nanašajo na specifične vidike in vprašanja trajnostnega turizma. Primeri orodij, ki jih v destinaciji, v povezavi z obstoječimi orodji, uporabljajo različni deležniki, da bi dosegli njen trajnostni razvoj, so čistejša proizvodnja, management okoljskih sistemov, ekološke oznake in program Local Agenda 21. Na nivoju destinacije morajo biti orodja povezana, da lahko destinacija doseže trajnost (Lee, 2001, str. 316).

1.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ V OBČUTLJIVIH NARAVNIH OKOLJIH

Svetovna zveza za varstvo narave (angl. *International Union for Conservation of Nature*, v nadaljevanju IUCN) je organizacija, ki išče rešitve svetovno najnujnejših okoljskih in razvojnih izzivov (IUCN, 2012). Program zaščitene območij je glavna dejavnost IUCN, zato zaščiteno območje definirajo kot jasno omejen geografski prostor, ki je pravno voden,

z namenom doseganja dolgoročne ohranitve narave in z njo povezanih ekosistemov ter kulturnih vrednot (Protected Areas - what are they, why have them?, 2012). Število in obseg zavarovanih območij je pretekla desetletja konstantno naraščalo. Tako je danes po vsem svetu več kot 120.000 zaščitene območij, kar predstavlja 14% zemeljske površine (About Protected Areas Programme, 2012).

Naravni predeli so pogosto primarna turistična privlačnost, katerih obisk variira odvisno od pogojev širše turistične regije kjer so locirani (UN WTO, 2004, str. 263). Trendi turističnega povpraševanja kažejo, da narašča število turistov, ki želijo individualno spoznavati kulturne, družbene in naravne zanimivosti. To so turisti, ki želijo v miru in brez potrošniških motilcev spoznavati lokalno naravno in kulturno dediščino. Ti gostje so visoko izobraženi, njihov motiv potovanja pa je samouresničevanje, učenje in spoznavanje novega (Pavovec, 2012, str. 8). Rast nišnega turizma, ki se osredotoča na opazovanje ali raziskovanje naravnih vrst in ekosistemov, povečuje zavedanje in učenje o okolju istočasno pa prinaša tveganje za povzročitev škode v okolju, saj je veliko naravnih območij (življenjsko območje ogroženih živali, edinstveni ekosistemi, redka flora in favna) občutljivih na turistično izrabljanje (UN WTO, 2004, str. 147). Biotska raznovrstnost je tako glavna komponenta naravnega okolja, katerega turisti obiskujejo. Turistični sektor je ravno zato v večini primerov motiviran za ohranitev naravnega okolja. Glede na to, da se večja povpraševanje po obisku svetovnih ekoloških območij, turizem dviga ekološko zavest in izobražuje turiste skozi obsežne distribucijske kanale (UN WTO, 2004, str. 123, 147). Kljub temu bi morale biti medresorsko sodelovanje aktivnejše, da bi lahko spremenili navade turistov, da bi ti postali ozaveščeni kako primerno ravnati v občutljivem naravnem okolju. Predele občutljivih naravnih okolij je potrebno videti kot priložnost za lokalno prebivalstvo in obenem turistično gospodarstvo (Pavovec, 2012, str. 9). Narava lahko pridobi na račun turizma, zlasti ko dohodki, zbrani od obiskovalcev naravnih okolij, pomembno vplivajo na ohranjanje narave, katera bi bila v nasprotnem primeru lahko uporabljena za kmetijstvo, rudarstvo, urbanistični razvoj ali druge ekološko manj prijazne namene (Priskin, 2001, str. 640). Tudi vlade po vsem svetu se trudijo zagotoviti ustrezno varovanje naravnih okolij, predvsem z ustanavljanjem nevladnih in lokalnih organizacij ter zasebnih podjetij za namene ekološkega turizma (UN WTO, 2004, str. 147). Podpora javnosti za varovanje narave lahko zelo hitro upade, še posebej v današnjem kriznem obdobju. Javnih sredstev ni, primanjkuje tudi »zelenega« zasebnega kapitala, zato morajo vodstva naravnih območij velikokrat dokazovati upravičenost obstoja zavarovanega naravnega območja, kljub uspešnem črpanju sredstev iz skladov Evropske unije (Pavovec, 2012, str. 8-9).

Povezava med turizmom in naravnim okoljem ni vedno pozitivna, zlasti ko se turistični razvoj pojavi brez predhodnih vodstvenih standardov (UN WTO, 2004, str. 123). Z vsakim razvojem turizma se pojavijo tudi njegovi negativni učinki (finančna, socialno-kulturna, okoljska škoda), ki so se v zadnjih letih povečevali, zaradi naraščajočega števila turistov in več različnih turističnih aktivnosti. Večino učinkov je mogoče z ustreznim planiranjem in

vodenjem manjšati ali celo popolnoma nadzirati (Parolo, Ferrarini & Rossi, 2009, str. 1138). Trajnostni razvoj turizma na območju občutljivih naravnih okolij prinaša nekatere potencialne ekonomske ugodnosti (nova delovna mesta, dvig dohodka, spodbujanje lokalne proizvodnje, spodbujanje izobraževanja idr.), varuje naravno in kulturno dediščino ter dviguje kakovost življenja vseh vpletenih (WCPA, 2002, str. 23). Velik izziv pri razvoju turizma predstavlja deležnikom, na območju občutljivih naravnih okolij, usklajevanje pozitivnih in negativnih vplivov turizma, pri čemer morajo določiti kako sprejemljivi so negativni učinki in predlagati možne načine nadzora le-teh (WCPA, 2002, str. 30).

Vsakršen razvoj turizma v občutljivih naravnih okoljih zahteva določeno mero turistične infra- in superstrukture, ki zadovoljuje higienske potrebe, pripravo hrane, namestitev, informacije, prevoz in varnost. Pri tem pa je bistveno, da infrastruktura oz. storitev, ki optimalno zadovolji turistove potrebe, pri tem povzroča minimalne negativne vplive ter pomaga pri dvigovanju turistovega razumevanja ključnih zanimivosti in vrednot okolja (WCPA, 2002, str. 61-62). Ta dvojni element ekološke vrednosti (varovanje ključnih naravnih in kulturnih znamenitosti, ki so del zaščitenega območja) in turistične vrednosti (zadovoljevanje potreb turistov, ki obiščejo zaščiteni območje in izkoriščajo tamkajšnje znamenitosti) je potrebno razdelati že na samem začetku procesa načrtovanja turističnega območja, da bi zagotovili trajnostni turistični razvoj brez povzročanja škode občutljivim ekosistemom (UN WTO, 2004, str. 269). Vodje občutljivih naravnih okolij morajo uravnotežiti turistične potrebe obiskovalcev z aktivnostmi za ohranjanje naravne in kulturne dediščine (Beunen, Regnerus & Jaarsma, 2008, str. 138). Ta izziv se še povečuje in postaja bolj zapleten, saj narašča število obiskovalcev, spreminjajo se vzorci turistične porabe, javnost zahteva višje standarde v managementu varovanja okolja. Vodenje občutljivih naravnih okolij bo učinkovito le z izgradnjo partnerstva med vsemi interesnimi skupinami (WCPA, 2002, str. 2). Ključnega pomena je, da načrtovalci in turistični delavci razumejo socialne, politične in ekonomske trende (višja raven izobrazbe, staranje populacije, kakovost storitve, spremenjeni vzorci potovanj itd.) ter vedno bolj dinamične spremembe, na primer na področju informacijske tehnologije, razmaha interneta in različnih vrst transporta (WCPA, 2002, str. 13).

V zaščitenem naravnem okolju se je potrebno izogibati tradicionalnim oblikam planiranja turistične ponudbe, ki temeljijo na posegih v prostor. Na tem mestu se pogosto pojavijo trenja med turističnim sektorjem in naravovarstveniki, saj slednji zagovarjajo stališče, da o tem, kaj je dopustno pri posegih v občutljiva zaščiteni naravna območja, ne more odločati turistični sektor, temveč je to izključno pristojnost ozaveščenih upravljavcev občutljivih naravnih območij. Prenositvene zmogljivosti, gostišča ter objekte za šport in rekreacijo je zato smiselno in nujno umestiti na obrobje zaščitenega območja oziroma, še bolje, v regijo tega zaščitenega območja. Spremeniti je treba miselnost pri ponudnikih in turistih. Ponudniki se morajo zavedati, da gostom ni treba ponuditi vsega udobja prav v zaščitenem okolju. Vsekakor pa je o potrebi po spremembi življenjskih navad v naravi potrebno ozavestiti tudi obiskovalce, ki se morajo začeti zavedati, da je neokrnjena narava največja vrednota (Pavovec, 2012, str. 9). Načrtovanje turistične infrastrukture in storitev mora

temeljiti na razumevanju obstoječih in potencialnih turistov. V naravnem okolju je neustrezno locirana infrastruktura lahko zelo moteča, prav tako pa mora biti ta skrbno zasnovana in vodena. Odražati mora vrednote naravnega okolja in se skladati z vodstveno politiko. Dobra zasnova je pomembna, saj so le pravilno zasnovana podjetja uspešna, dobro delujejo, privabljajo več obiskovalcev in jih naredijo bolj dovzetne za ohranitev edinstvenega okolja. Vendar pa dober načrt ni nujno drag. Pogosto je uspeh odvisen od preprostih rešitev in enostavnega vzdrževanja (WCPA, 2002, str. 61-62).

Do nadaljnjih izzivov v zaščiti naravnega okolja pride tudi zaradi točke dostopa do znamenitosti. Nekatera zaščiteni območja imajo nadzorovan vhod, kar pomeni en vhod kjer se pobira vstopnina in kjer se beleži število obiskovalcev. Veliko zaščitenih območij, predvsem tista, ki imajo več krajev vstopa, pa ima omejen nadzor nad tem kdo vstopi in koliko časa se tam zadrži (UN WTO, 2004, str. 269).

2 PREDSTAVITEV OBMOČJA KRAS

Eno tretjino slovenskega ozemlja predstavljajo apnenci in dolomiti, torej kras. Za slovenski kras sta značilna tudi velika pestrost in zgoščenost kraških tipov in kraških pojavov. Pri nas so zastopane skoraj vse oblike kraškega površja in podzemlja (kraška polja, ponikalnice, vodne jame, vrtače, kotlički, žlebiči idr.), nimamo le nekaterih oblik tropskega krasa (Gams, 2003, str. 461).

Beseda kras je po mnenju jezikoslovcev predindoevropskega izvora in izhaja iz ilirsko-venetske besede za kamen »karuan«. Danes ima v slovenskem jeziku beseda kras tri pomene. Beseda pisana z veliko začetnico (Kras) pomeni pokrajino v zaledju Trsta, kadar pa besedo napišemo z malo začetnico (kras), kot občno ime, je to izraz za kamnito pokrajino. Kras pa se uporablja tudi kot naselbinsko in ledinsko ime (Gams, 2003, str. 11).

Obstaja več pojmovanj krasa, pri čemer pa Gams (2003, str. 27) opozarja, da se definicija krasa še vedno širi, saj ga stroka raziskuje z vedno več strani. Avtor se pri svojem delu drži definicije, ki kras opredeljuje kot ozemlje, kjer pride zaradi prepustnosti kamnin do podzemeljskega pretakanja vode, kemičnega raztapljanja kamnin in kjer se lahko oblikujejo značilne površinske in podzemeljske kraške oblike. Tako je kras poseben tip okolja, pogosto poimenovan tudi kraški ekotop.

Glede na to, kako obširno je v Sloveniji kraško območje, se mu človek ni mogel izogniti, temveč je moral s krasom živeti. Zato ni nič čudnega, da smo Slovenci med znamenitimi raziskovalci krasa zelo številčno prisotni, prav tako pa je slovenska beseda kras postala mednarodni strokovni izraz, krasoslovje pa mednarodno priznana stroka, ki jo strokovnjaki odobravajo kot slovensko znanstveno panogo (Gams, 2003, str. 28; Šušteršič, 1994, str. 3-5).

Ob omembi besede kras turisti navadno najprej pomislijo na turistične jame, kar seveda ni nič presenetljivega, saj so bile med kraškimi turističnimi znamenitostmi vedno na prvem mestu. Po več kot dvestoletnem turističnem razvoju, je turistični razcvet doživela le

Postojnska jama, ki je postala prepoznavni znak Slovenije v svetu, čemur je botrovala tudi njena lega ob pomembnih prometnih poteh. Poskusi, da bi v turistični paket Postojnske jame vključili še Cerkniško jezero in Rakov Škocjan, so bili neuspešni. Številne jame so v preteklosti razglasili za turistične, vendar so jih zaradi premajhnega zanimanja zaprli, druge delujoče turistične kraške jame pa so na meji rentabilnosti. V nekaterih jamah, ki so ostale odprte in nezavarovane, je vandalizem (lomljenje kapnikov) povzročil nepopravljivo škodo. Za razvoj turizma na krasu je potrebno v regionalno turistično ponudbo vključiti ne le jamski turizem temveč tudi ostale kraške naravne znamenitosti (Gams, 2003, str. 231-233).

Kras, kot občutljivo naravno okolje, je zaradi svojih nenavadnih lastnosti veliko bolj občutljiv za onesnaževanje kot ostale pokrajine. Poleg odlaganja smeti v občutljive jamske sisteme, je ekološko najbolj izpostavljena voda. Na krasu se strupene snovi zaradi sestave tal ne razgradijo, voda pa se ne prefiltrira in očisti (Šušteršič, 1994, str. 8). Na krasu so zbrane nenačete zaloge pitne vode, katere ima Slovenija možnost ohraniti, da jih bo lahko izkoriščala tudi v prihodnosti. Ker se onesnaženje in raba vode v gospodarstvu (kmetijstvo, turizem) in gospodinjstvu nenehno povečuje, je potrebno vpeljati ustrezen strateški načrt zaščite, ki pa zahteva sodelovanje med znanstveniki, državo in prebivalci kraških območij. Predvsem pa je potrebno spremeniti človekov odnos do narave in povečati znanje o trajnostni (po)rabi vode v kraških regijah (Ravbar, 2007, str. 238).

2.1 NOTRANJSKI KRAS IN CERKNIŠKO JEZERO

Kras delimo na alpski, predalpski in dinarski kras, v slednjega spada tudi t.i. visoki notranjski kras (Šušteršič, 1994, str. 3). Notranjski kras predstavlja dinarski svet, katerega sestavljajo predvsem planotasti kras, hribovja, vmesna podolja, nekoliko manj so zastopani ravniki. Apnenec in dolomit sta kamnini, ki gradita večji del površja. Kraška polja, naplavine gline, ilovice in peska, so nastala vzdolž idrijske tektonske prelomnice, katere premiki so vzrok za nastanek kotanj oziroma polj. Pri oblikovanju le-teh v pravo kraško polje pa so imele tudi zunanje sile (erozija, korozija, odlaganje materialov idr.) pomembno vlogo (Fizično-geografske značilnosti, 2012).

Cerkniško polje (70 km²) je, po zaslugi presihajočega jezera, najbolj znano slovensko kraško polje. Pas triasnega dolomita, ki je slabo prepusten, se razteza prek polja in prisili vode, da ga površinsko prečkajo. Na jugovzhodnem delu polja je prav tako območje manj prepustnih kamnin, ki povzročijo, da pridejo na površje podzemni vodotoki (Fizično-geografske značilnosti, 2012). Apnenec na jugozahodni strani polja omogoča vodam, da spet poniknejo (Gams, 2003, str. 330). Cerkniško jezero nima površinskih odtokov, tako da vsa voda odteka skozi podzemne jame in požiralnike (Stergaršek et al., 2009, str. 7). Vodni jami Velika in Mala Karlovica ter Svinska jama so najbolj znani požiralniki (Kolenc, 2006, str. 51). Glavni in največji kraški vodotok v jezero je Stržen, svojo »kraškost« pa jezero prekrši z vodotokom Cerkniščico, ki je edini površinski dotok jezera (Šušteršič, 1994, str.

14). Cerkniško polje v vsakem letnem času ponudi drugačno sliko, večji del leta pa je poplavljen. Nivo vode v jezeru je odvisen od letnega časa in obsega padavin (Fizično-geografske značilnosti, 2012). Jezero se napolni ob jesenskih deževjih, med novembrom in aprilom, ko požiralniški sistem ni sposoben požirati velikih količin vode. Voda navadno obstane do maja ali celo junija, ko se odtoki povečajo in začne jezero presihati (Kolenc, 2006, str. 51). Ko jezero presahne, se voda zadržuje le še v strugi, ki vijuga po dnu jezera (Stergaršek et al., 2009, str. 7). Dandanes je presihanje jezera odraz naravnega stanja kot tudi človekovih posegov vanj v preteklih stoletjih. Letna razporeditev in obseg poplav imata neposreden vpliv tudi na rastline, živali in celoten ekosistem, ki se je skozi leta na jezeru razvijal in se prilagajal njegovemu spreminjanju (Schein et al., 2009, str. 118). Povprečen letni obseg jezera je 20 km², vode ob najvišjem vodostaju pa lahko poplavijo tudi prek 29 km² (Gams, 2003, str. 331).

Cerkniško jezero od leta 2002 spada pod območje Notranjskega regijskega parka, ki je bil ustanovljen z namenom ohranitve, varovanja in raziskovanja naravnih in kulturnih znamenitosti v parku, ki znotraj meja občine Cerknica obsega 222 km². Regijski park poudarja, da je za vse, ki živijo na območju parka, ohranjena narava idealna priložnost za z naravo in njenimi vrednotami usklajen nadaljnji razvoj na področju gospodarstva, turizma, kmetijstva, izobraževanja idr., seveda z dolžnostjo, da to bogastvo ohranijo tudi za prihodnje rodove. Ramsarska konvencija je leta 2006 Cerkniško jezero uvrstila med mednarodno pomembna mokrišča, prav tako pa so ohranjena in raznovrstna naravna življenjska okolja rastlinskega in živalskega sveta pripomogla k temu, da Cerkniško jezero spada tudi pod varstveno območje Natura 2000, ki je na območju Evropske Unije zavezujoč režim varstva narave (Kratka predstavitev parka, 2012).

Jezero je bilo prvič menda omenjeno že v antiki. Če ne prvi, je pa vsekakor najpomembnejši, opisovalec Cerkniškega jezera v 17. st. zagotovo avtor Slave Vojvodine Kranjske, Janez Vajkard Valvasor. V zgodovini je bilo o Cerknškem polju napisano več kot o kateremkoli drugem kraškem polju (Gams, 2003, str. 333-334). Kolenc (2006, str. 55) pa v svoji monografiji piše, da je bilo jezero zanimivo tudi za znanstvenike, popotnike in gospodarstvenike. Jezerski gospodarski načrti so se sprva ukvarjali s problematiko poplav, saj so želeli jezero izsušiti in območje izkoriščati za kmetijstvo. Kasneje so podjetniki šli v drugo skrajnost, saj so želeli jezero spremeniti v stalno. Okolica bi tako dobila hotele oziroma preko tisoč ležišč, masovni turizem pa naj bi postal vodilna panoga v občini. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je zgodil zadnji večji poseg v območje jezera, katerega je predlagalo elektrogospodarstvo. Jezero so želeli spremeniti v stalni vodni zbiralnik za reguliranje pretoka reke Save. Vsi projekti so, večinoma zaradi velikih investicijskih stroškov in neuspešnih posegov v naravo, propadli.

Cerkniško jezero je za obisk zanimivo v vsakem letnem času, ljudem daje možnost ribarjenja, čolnarjenja, kopanja, drsanja, kolesarjenja in pohodništva po označenih krožnih poteh. Območje Cerkniškega jezera je primerno za terensko ježo, okoliške turistične

kmetije pa nudijo tudi vožnjo z »lojtrnikom« s konjsko vprego. Na Cerknškem jezeru je pod vodstvom strokovnjakov možno tudi opazovanje ptic, saj tu stalno ali začasno domuje preko 250 vrst ptic, med njimi nekatere zelo redke ali celo ogrožene vrste (kosec, ponirek, rdečenogi martinec idr.). Kljub vsemu pa je jezerska okolica turistično nerazvita. Nekaj turizma se je razvilo v vasi Dolenje Jezero, kjer je v muzeju Jezerski hram Cerknško jezero predstavljeno s pomočjo žive makete, kjer v pomanjšanem merilu vidimo umeščeno jezero v območju in spoznamo delovanje vodnih tokov (Kolenc, 2006, str. 52, 55, 59).

3 RAZISKAVA RAZVOJA TRAJNOSTNEGA TURIZMA V OBČUTLJIVEM NARAVNEM OKOLJU CERKNIŠKEGA JEZERA

3.1 DEFINICIJA RAZISKOVALNEGA PROBLEMA, NAMEN IN CILJI

Svetovno gledano postajajo oblike trajnostnega turizma vedno močnejši trend in za nadaljnji razvoj predstavljajo eno večjih priložnosti. V naslednjih letih mu raziskovalci napovedujejo visoko stopnjo rasti (Trajnostna politika v Sloveniji, 2012). Slovenska turistična organizacija (v nadaljevanju STO) zato poudarja, da je za Slovenijo trajnostni turizem razvojna priložnost in obvezna smer nadaljnjega razvoja, če želimo slovenskemu turizmu zagotoviti konkurenčnost tudi v prihodnosti. Trajnostni razvoj je tako temelj obstoječih in načrtovanih aktivnosti STO, saj morajo biti načela tovrstnega razvoja uporabljena v vseh oblikah turizma, destinacij in storitev oziroma proizvodov (STO, 2011, str. 18).

Dejstvo je, da neokrnjena narava izginja, saj posledice razvoja sodobne družbe negativno vplivajo na razmere v naravi. Vendar pa je Sloveniji uspelo ohraniti območja dokaj nedotaknjene narave, prav tako pa smo ena izmed evropskih držav z največjo biotsko raznovrstnostjo. V Sloveniji imamo dolgoletno tradicijo skrbi za varovanje območij z največjimi bogastvi in lepotami narave. Prve pobude segajo v začetek 20. stoletja, vse do danes pa se je ideja in potreba po ohranitvi območij razvijala ter tako postala civilizacijski vzorec in ena od smeri trajnostno naravnane družbe. Zavarovana območja narave obsegajo okoli 12% površin naše države. V Sloveniji po Zakonu o ohranjanju narave zavarovana območja delimo na različne kategorije, ki se skladajo z IUCN kategorizacijo. Poglavitna je delitev na ožja in širša zavarovana območja. V slednjo se uvršča tudi Notranjski regijski park, s Cerknškim jezerom.

Zavarovana območja so tako sestavni del ukrepov politike trajnostnega razvoja, saj je pristop k upravljanju teh območij usmerjen v integracijo naravovarstvenih ciljev in skrbi za razvoj in obstoj lokalnega prebivalstva. Ustanavljanje in vodenje zavarovanih območij pa zahteva tudi sodelovanje, predvsem ožje javnosti, saj je od tega odvisen obstoj in uspešen

razvoj zavarovanega območja (Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, 2008, str. 8-9).

Območje Cerknškega jezera ponuja izjemno pestrost in ohranjenost naravnih habitatov rastlinskega in živalskega sveta ter narave na splošno. Ker so našete stvari pogosto primarna turistična privlačnost, sam turizem pa je na občutljivem naravnem območju Cerknškega jezera še precej nerazvit, je smiselno razmišljati o vpeljavi turistične ponudbe, ki se bo razvijala v skladu s trajnostnimi načeli.

Za zavarovana območja pa je turizem dvorezen meč, je priložnost in grožnja obenem. Če želimo ustvariti priložnost, je potrebno načrtovati turistični razvoj tako, da se ohranjanje narave razume kot dodano vrednost za razvoj turizma (Pavovec, 2012, str. 9).

Kako ustvariti priložnosti in kakšni so potenciali za razvoj trajnostnega turizma v občutljivih naravnih okoljih, sem se odločila raziskati na primeru enega izmed treh slovenskih regijskih parkov, Notranjskega regijskega parka, oziroma na eni njegovi večji naravni znamenitosti, Cerknškem jezeru. Namen raziskave je proučiti obstoječe stanje turizma na Cerknškem jezeru ter preveriti ali so izpolnjeni vsi teoretično opredeljeni pogoji za obstoj in razvoj trajnostnega turizma v občutljivem naravnem okolju. Cilj raziskave je ugotoviti, kako je z dejanskim vpeljevanjem trajnostnega turizma in kakšne težave se pri tem pojavljajo. Na podlagi ugotovljenega pa je cilj raziskave tudi podati smernice in predloge za nadaljnji razvoj.

3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Iz raziskovalnega problema ter namena in cilja raziskave, katere sem oblikovala na podlagi pregleda literature in virov o trajnostnem turizmu, občutljivem naravnem okolju, krasu in Cerknškem jezeru, izhajajo naslednja ključna raziskovalna vprašanja, ki jih želim dognati z raziskavo:

- Ali so stebri trajnostnega razvoja turizma na Cerknškem jezeru med seboj usklajeni, so vsi trije enakomerno zastopani?
- Kako je zadoščeno trem zahtevam trajnostnega razvoja pri vpeljevanju trajnostnega turizma na Cerknškem jezeru?
- Kateri projekti se izvajajo oziroma so v načrtu za namene razvoja trajnostnega turizma na Cerknškem jezeru?
- Kakšna vrsta turizma in kakšen profil turista je zaželen na zaščitenem območju Cerknškega jezera?
- Katere so ključne težave in izzivi, da (trajnostni) turizem do sedaj še ni zaživel, kot bi dejansko lahko?

3.3 EMPIRIČNA RAZISKAVA

3.3.1 PODATKI IN METODE

Za potrebe kvalitativne raziskave sem se odločila za intervjuje, ki sem jih opravila s tremi pomembnejšimi deležniki v turizmu na območju Cerknškega jezera. Pogovore sem opravila z:

- Matejo Simčič, svetovalko za turizem, gospodarstvo, okolje in varovanje narave pri Regionalni razvojni agenciji Notranjsko-Kraške regije, 7. junija 2012, na sedežu RRA Notranjsko-Kraške regije v Pivki;
- Jasno Zalar, višjo svetovalko za stike z javnostjo in gospodarstvo, v Službi za gospodarstvo, turizem in kmetijstvo Občine Cerknica, 10. julija 2012, v prostorih Občine Cerknica;
- Valentinom Scheinom, direktorjem Notranjskega regijskega parka, 8. avgusta 2012, v prostorih Notranjskega regijskega parka v Cerknici.

Za nadaljnje lažje razumevanje odgovorov Simčičeve, bi na tem mestu rada dodala pojasnilo glede povezave med RRA Notranjsko-kraške regije in RDO Postojnska jama – Zeleni kras. Slednji je bil vzpostavljen za razvoj celovite in povezane trajnostno naravnane turistične ponudbe območja Zeleni kras. Zeleni kras je krovna znamka območja Notranjsko-kraške regije, njen lastnik, skrbnik in koordinator pa je RRA Notranjsko-kraške regije. Tako da RDO, ki se intenzivno ukvarja s turizmom, spada pod okrilje RRA Notranjsko-kraške regije.

Intervjuji so trajali v povprečju 60 minut. Orodje, uporabljeno za izvedbo individualnih intervjujev, je bil vprašalnik v papirnati obliki. Povzetki intervjujev so v prilogah 2, 3 in 4.

Vprašanja za intervju temeljijo na teoretičnem delu zaključne strokovne naloge; torej na preučitvi sekundarnih virov, tako domačih, kot tudi tujih avtorjev, na temo trajnostnega turizma, destinacij, krasa in Cerknškega jezera. Na njihovi osnovi sem sestavila vprašalnik s 17 vprašanji, ki je bil enoten za vse tri intervjuje. Vsa vprašanja so bila odprtega tipa. Vprašalnik je zaključni strokovni nalogi priložen kot priloga 1.

3.3.2 REZULTATI

Rezultati raziskave so v nadaljevanju naloge predstavljeni v sosledju z vprašalnikom (glej prilogo 1), kar omogoča lažji pregled. Najprej so tako predstavljeni odgovori glede trajnostnega turizma, njegovih stebrov in zahtev, sledijo pa odgovori na specifična vprašanja o Cerknškem jezeru, turizmu in razvojnih omejitvah. Ugotovitve na raziskovalna vprašanja, zastavljena v poglavju 3.2, pa so predstavljene v poglavju 3.3.2.1.

Najprej sem se dotaknila vprašanj glede ekonomskega stebra trajnostnega razvoja, torej ali se turizem v občini Cerknica razvija istočasno z ostalim gospodarstvom, je enakovreden ostalim sektorjem in kako turizem pripomore h gospodarskemu razvoju občine. Na Regionalni razvojni agenciji Notranjsko-Kraške regije (v nadaljevanju RRA NKR) odgovarjajo, da je turizem prednostni sektor v regijskem razvoju, vendar ni edini. Želijo si,

da bi bili sektorji med seboj bolj povezani in usklajeni, kar pomeni, da bi imeli od turizma korist tudi kmetijstvo, prodaja, obrt, prevozne storitve idr. Zavedajo se, da potenciali so, vendar niso izkoriščeni. Z razvojem in povezovanjem bi turizem pripomogel k ekonomski in socialni koristi občinskega gospodarstva. Na Občini Cerknica (v nadaljevanju Občina) odgovarjajo podobno. Turizem žal, klub dobri legi in danostim, ni enakovreden ostalim panogam. Razlog navajajo isti – premalo povezanosti med turističnimi ponudniki in nezaupanje lokalne skupnosti, zato ne pride do dialoga. Poudarjajo, da Občina želi pomagati in da nudi podporo pri razvoju turizma (na primer z delovanjem na področju infrastrukture), vendar pa je del, ki ga morajo posamezniki/podjetniki narediti sami. Menijo, da gospodarskega razvoja na podlagi turizma v občini ni oziroma ga je zelo malo. Na Notranjskem regijskem parku (v nadaljevanju NRP) pravijo, da je NRP prvotno namenjen varstvu narave in promociji le-te, zato se s turističnim sektorjem neposredno ne ukvarja. Pravijo, da je bil za namene pospeševanja razvoja turizma ustanovljen TIC Cerknica in tri turistična društva ter Občina, ki ima zastavljen turistični načrt in promocijske akcije. Kljub temu, da je turizem lahko donosna panoga, v občini Cerknica po mnenju Scheina nikoli ni bil enakovreden ostalim. Po njegovem mnenju turizem ni povezan z ostalim gospodarstvom v občini. V času prvih odpuščaj iz okoliških tovarn je del brezposelnih našel dodaten zaslužek z odpiranjem nastanitvenih zmogljivosti in s kmečkim turizmom.

Vsi trije sogovorniki so se strinjali, da naklonjenost in podpora za turistični razvoj pri večini lokalnih prebivalcev obstaja. Simčičeva iz RRA NKR dodaja, da je sodelovanja lokalne javnosti pri razvoju premalo ter da je potrebno delo na dolgi rok. Trditev utemeljuje s tem, da je treba razviti oziroma spremeniti miselnost lokalnih prebivalcev/ponudnikov, kateri želijo finančne koristi turizma brez večjega vložka lastnega dela. Na Občini Cerknica se ob tem sprašujejo ali si domačini turizma dejansko sploh želijo, saj pride ob določenih turističnih aktivnostih do namernega povzročanja težav. Na NRP ugotavljajo, da ima majhen odstotek ljudi, ki nasprotuje turističnemu razvoju, svoj vir dohodka drugje, zato turizmu niso naklonjeni.

Družbeno kulturni steber, vsebujoč lokalno umetnost, obrt in kulinariko, je po mnenju vseh intervjuvancev slabo zastopan. Na RRA NKR je Simčičeva izpostavila nivo regije in kamnoseško učno pot ter proizvode lokalnih obrtnikov, ki so namenjeni predvsem poslovnim darilom (ročni izdelki iz gline, med in medeni izdelki, sveže in suho sadje, siri, likerji, zelišča itd.). Izpostavi, da so izdelki zelo kakovostni, pri nekaterih pa bi bilo potrebno več pristnosti in lokalne note predvsem pri embalaranju. Na specifični okolici Cerknškega jezera pa je poudarila kulinariko na turističnih kmetijah, za katero si želi, da bi bila predstavljena skozi zgodbe, kot doživetje. Na Občini Zalarjeva pove, da imajo posamezni turistični ponudniki, predvsem turistične kmetije in turistična društva, določene značilne obrtne izdelke, vendar so ti bolj namenjeni predstavitvi na sejnih, ne pa samemu trženju. Želijo si povezave s TIC Cerknica, s katerim bi na primer preko natečajev zasnovali tipični spominek. Predstavi tudi evropski projekt obnove Jurčkovega tabora, ki je

mišljen kot nekakšen začetek oživitve tega dela mesta. Kasneje naj bi to postal osrednji prostor za prireditve na prostem in sejme. S tem si želi Občina ohraniti del kulturne dediščine. Tudi Schein poveže kulinariko s turizmom na kmetijah, vendar poudari, da obstajajo odstopanja, saj nekateri ponujajo bolj pristne (notranjske) jedi od drugih. Razmišlja tudi v smeri, da se tipični spominki ne prodajajo več in da v razvoju še nismo tako daleč, da bi imeli proizvod namenjen turistični prodaji.

V zvezi z ekološkim stebrom in ohranjanjem naravne dediščine je dogajanja precej. Na tej točki bi začela z odgovorom Scheina iz NRP, ki je izpostavil, da je potrebno v prvi vrsti vedeti kaj se smatra kot naravna dediščina (jezerska trava, dvoživke, ogrožena roža idr.) in kako jo turistu pokazati. Pove, da je naravna dediščina zelo dobro ohranjena, sicer pa travniške vrste na primer uničuje zaraščanje, saj zaradi presihanja jezera lastniki zemljišč košnjo opuščajo. Jezerski travniki niso primerni za komercialno košnjo, oviro pa predstavlja tudi otežena strojna košnja, saj so tla močvirnata in se pod mehanizacijo udirajo. Da bi preprečili zaraščanje in posledično izginotje določenih rastlinskih in živalskih vrst, NRP zato na najbolj ogroženih točkah namensko odkupuje zemljišča, s ciljem trajnega ohranjanja narave. Odkup poteka v skladu z Zakonom o ohranjanju narave, z nakupom pa postanejo zemljišča last Občine Cerknica. Zalarjeva pove, da je bil leta 2007 sprejet odlok o turistični taksi v občini Cerknica ter da je ta porabljena strogo namensko (usmerjevalne table, prireditve, promocijski material idr.). Turistično takso turistu zaračunajo lastniki prenočitvenih objektov, ki jo potem mesečno nakazujejo na poseben račun občine. Poudari, da se tu ponovno pokaže nezaupanje lokalne skupnosti, ki svojih gostov največkrat ne prijavi, saj vidijo v tem le dodatno delo in stroške. Zalarjeva izpostavi tudi Ramsarsko konvencijo in projekt LIFE. Namen slednjega je sofinanciranje projektov zaščite in ohranitve ogroženih habitatov ter živalskih in rastlinskih vrst, ki so vključeni v varstveno območje Natura 2000. Leta 2006 je NRP iz naslova tega projekta pridobil finančna sredstva za ohranitev in zaščito ogroženih habitatov ter rastlinskih in živalskih vrst. Da bi odpravili grožnje naravi so v okviru projekta izvedli številne aktivnosti, kot je obnova strug vodotokov, izdelava načrta upravljanja za Cerknško jezero, kartiranje habitatov, upravljanje in odkup zemljišč, izobraževanje in popularizacija projekta (Stergaršek et al., 2009, str. 9-15). Na RRA NKR se ukvarjajo predvsem s prijavljanjem projektov na razpise, financirane iz evropskih skladov. Trenutno imajo prijavljenih 14 projektov, od tega so 3 turistični. Delujejo tudi na področju obnove kulturnih spomenikov in njihovega vključevanja v turistično ponudbo.

Zadovoljstvo obiskovalcev se ne meri. Na RRA NKR se ob tem sprašujejo, kako meriti zadovoljstvo na nivoju celotne regije. Simčičeva in Zalarjeva se na tej točki strinjata, da posamezni turistični ponudniki merijo zadovoljstvo svojih gostov, vendar Zalarjeva tukaj izpostavi premajhen in prepočasen pretok informacij ter premalo zaupanja, da bi te individualne podatke sporočali TIC, ki bi jih v samostojni obliki beležil in uporabil za oblikovanje predlogov izboljšav. Schein po svojih izkušnjah s turisti oziroma strokovnimi skupinami oceni, da so tisti, ki vedo zakaj so obiskali Cerknško jezero, izredno zadovoljni.

Ekološka izobraževanja so namenjena predvsem zaposlenim v turizmu. Na RRA NKR Simčičeva predstavi dvodnevno izobraževanje za imetnike znamke Zeleni kras ter šestdeseturni program usposabljanja za lokalne turistične vodnike za območje destinacije Zeleni kras. Za lokalne turistične vodnike pripravljajo nova izpopolnjevanja, med drugim tudi izobraževanje o interpretaciji naravne dediščine v destinaciji Zeleni kras. Pove še, da je prijav v regijsko štipendijsko shemo, tako s strani ponudnikov kot tudi potencialnih prejemnikov štipendij za deficitarne poklice kuhar in natakhar, malo. Na Občini se zavedajo, da je izobraževanja v tej smeri občutno premalo. Soočajo se tudi z nezanimanjem, pasivnostjo in nemotiviranostjo lokalnega prebivalstva za sodelovanje na npr. okrogli mizi na temo turizma. Zalarjeva omeni tudi Notranjski ekološki center, ki se med drugim ukvarja z izobraževanjem mladih, trajnostnim razvojem in razvojem podeželja. NRP v cerkniški knjižnici, v zimskem času, organizira približno pet predavanj na temo ozaveščanja, novosti v NRP. Iz evropskih sredstev (v okviru projekta LIFE) so financirali izdajo knjige, otroške igre spomin, brošur in digitalnih medijev na temo Cerkniškega jezera, ki so bili brezplačno razdeljeni med občane. Zavedajo se, da sta internet in računalniška tehnika pomembni orodji za približevanje mladim, zato želijo uresničiti projekt razvoja aplikacije za pametne telefone in tablične računalnike, ki bo omogočila slikovno prepoznavanje rastlin.

Vsi sogovorniki se strinjajo, da sodelovanja med turističnimi deležniki v občini in regiji ni oziroma je zelo slabo. Simčičeva iz izkušenj pove, da so teoretično vsi pripravljene sodelovati. Problem nastane pri udeležanju dogovorjenega, saj vsak v tem vidi dodatno delo, stroške in meni, da bo sam opravil najbolje. Zalarjeva pove, da je tudi sodelovanje med podjetji in Občino zelo okrnjeno. Schein pravi, da ni prijateljstva med ključnimi deležniki razvoja, da gre za »metanje polen pod noge«, saj vsi v vseh vidijo konkurenco, grožnjo.

Dodatno sem Zalarjevo iz Občine Cerknica ter Scheina iz NRP vprašala, kaj pričakujeta od novoustanovljene RDO Postojnska jama – Zeleni kras. Zalarjeva pravi, da se izboljšuje vključevanje Občine v različne programe, prav tako se večja zaupanje lokalnih ponudnikov do RDO, saj so dobili nekaj brezplačnega promocijskega materiala. Kljub svetlim točkam pa si zaželi, da ta projekt ne bo še eden v množici primerov slabe prakse. Na NRP je Schein podobnega mnenja. Pohvali, da je dobro, kar je do sedaj narejeno, vendar je skeptičen, kako se bo končalo. Meni, da je končni cilj, kaj želi RDO dejansko doseči, premalo definiran in nejasen. Misli, da je projekt preobširen, saj je zajetih preveč različnih stvari oziroma krajev (Postojna, Cerknica, Bloke, Il. Bistrica idr.).

Večji turistični razcvet v okolici je doživela le Postojnska jama. Zanimalo me je ali ni preveč izpostavljena in so zaradi tega ostale naravne znamenitosti potisnjene v ozadje. Na RRA NKR pravijo, da želijo prednostno privabljeti tiste turiste, ki pridejo v regijo zaradi drugih atrakcij destinacije Zeleni kras. Seveda pa obstaja tudi del obiskovalcev, ki primarno obišejejo Postojnsko jamo, potem pa raziskujejo naprej. Pri tem Simčičeva omeni

željo, da bi turiste namesto zdajšnjih 3 do 6 ur, zadržali v regiji en dan in pol. Vendar se zaveda, da Postojnska jama tu ni partner, saj vodstvu to ni v interesu, niti ni to njihov prvenstven namen. Poudari, da razvoj turizma kljub temu poteka neodvisno od Postojnske jame, vendar pa si želijo več sodelovanja z njenim vodstvom. Na Občini Cerknica pravijo, da je to odlično izhodišče, saj je Postojnska jama svetovno znana. Dobra ideja se jim zdi, če bi RRA NKR oziroma RDO Postojnska jama – Zeleni kras uspel oblikovati in ponuditi povezane turistične pakete; na primer ogled Postojnske jame in Cerkniškega jezera. Zavedajo pa se pomena medsebojnega sodelovanja. Na NRP pravijo, da je Postojnska jama samozadostna, zato nimajo želje po povezovanju in kakršnikoli obliki sodelovanja. Schein smiselno izpostavi vrsto turizma in različne profile turistov, ki obiskujejo Postojnsko jamo oziroma Cerkniško jezero. Postojnska jama vodi množični turizem, katerega občutljivo naravno okolje Cerkniškega jezera ne prenese. Postojnska jama se osredotoča na avtobusne skupine obiskovalcev, medtem ko Cerkniško jezero privablja individualne turiste, ki si želijo samostojnega raziskovanja in učenja, ne zgolj hoje v skupini in sledenju le-tej.

Z razvojem turizma se pojavijo potrebe po sekundarni turistični ponudbi, ki bo prilagojena občutljivemu naravnemu okolju Cerkniškega jezera, istočasno pa bo zadovoljevala turistove potrebe. Simčičeva iz RRA NKR je dejala, da je tu potrebna iniciativa in projekti Občine Cerknica. Poudari, da je tu smiseln razvoj malih, zasebnih zmogljivosti, saj bi se drugače pojavil problem zagotavljanja zasedenosti. Na Občini Cerknica povedo, da strategija za trajnostni razvoj turizma za Cerkniško jezero ne obstaja. Imajo pa na občini narejen prostorski plan, v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave, saj mora vse potekati v skladu z njihovim mnenjem in določili. Na Občini pojasnjujejo, da je izgradnja turističnih objektov možna samo v okoliških vaseh oziroma na obrobju, saj je Cerkniško jezero strogo zavarovano območje. Želja je, da se na obrobju, pri nedavno zgrajenem parkirišču, uredi osrednja vstopna točka na Cerkniško jezero. Slednja bi bila namenjena informiranju, promociji, športno-rekreacijski ponudbi. Sogovornik na NRP ocenjuje, da je konkretno ponudnikov nastanitev dovolj in da bi pri tem morali bolj razmišljati v smeri neke dodane vrednosti in pomembnega človeškega faktorja. Predlaga, da bi se prilagodil povpraševanju oziroma se podaljšal delovni čas turističnih ponudnikov, da bi se okrepilo sodelovanje in vzajemnost med ponudniki. Zadnje utemeljuje s tem, da bi vsak ponudnik znal, predvsem pa želel, priporočiti storitve/izdelke nekoga drugega. Kljub vsemu, za sekundarno turistično ponudbo, predlaga tržnico, muzej zgodovine kraja (možna razstava o čarovništvu na notranjskem), opazovalnice za ptice, ki so za obisk primerne v vseh letnih časih in ureditev naravovarstvenih pešpoti in razglednih točk okoli Cerkniškega jezera. Pri tem se spet pojavi težava lastništva zemljišč.

Velik izziv v zaščiti naravnega okolja je tudi nadzorovanje vstopa (pobiranje vstopnine) ter sam dostop in vožnja z avtomobili v občutljivem okolju Cerkniškega jezera. Na RRA NKR odgovarjajo, da je nadzorovanje vstopa stvar Občine in NRP. Omejitev vožnje z avtomobili ter prehod na uporabo okolju prijaznejših oblik prevoza (kolo, konjenišvo itd.), je stvar podjetniške iniciative oziroma povezovanja in podpore. Na Občini Cerknica

povedo, da je nadzorovanje vstopa na območje Cerkniškega jezera težko, saj obstaja več točk vstopa. Razmišljajo tudi o pobiranju vstopnine, vendar te ne bodo uvedli, dokler nimajo dodatne ponudbe, ki bi jo lahko ponudili turistom. Z izgradnjo parkirišča na osrednji vstopni točki na Cerkniško jezero so želeli ustaviti promet motornih vozil in spodbuditi goste, da nadaljujejo peš, s kolesom. Občina Cerknica se je letos z Medobčinskim inšpektoratom in redarstvom dogovorila, da na območju Cerkniškega jezera nadzirajo promet ter sprva le opozarjajo kršitelje, ki se vozijo in parkirajo avtomobile izven cestišča oziroma označenega parkirišča. Namen tega ukrepa ni nabiranje denarja, temveč omejitev prometa. Na NRP odgovarjajo, da je pobiranje vstopnine nesmiselno, ravno zaradi več vstopnih točk. Dovolj sta parkirišče in informacijski center. Strinjajo se z uvedbo parkirišča za omejitev prometa čez nasip na Cerkniškem jezeru, vendar pa obstaja problem zaprtja poti, ker pot čez nasip vodi do naselja Otok, ki ima celo nekaj industrije. Omejitve prometa so po mnenju NRP nujne, vendar so potrebna dogovarjanja komu in kdaj omejiti prehod. Obstaja možnost, da bi bilo parkirišče brezplačno, kdor bi želel pot nadaljevati z avtomobilom, bi moral plačati takso. Ob tem bi morali organizirati tudi najem koles, ki bi bil cenovno še vedno ugodnejši od plačila takse.

Cerkniško jezero je destinacija, ki jo je zanimivo obiskati v vsakem letnem času. Simčičeva iz RRA NKR pravi, da je cilj RDO Postojnska jama - Zeleni kras tudi sezonalizacija, saj pride v zimskih mesecih, od novembra do marca, do upada obiska v regiji. Izletništvo, športne aktivnosti in aktivnosti povezane s kulinariko in prireditvami so po njenem mnenju prave za oživitve mrtvih mesecev. Na Občini Zalarjeva odgovarja, da se na Cerkniškem jezeru celo leto dogaja – plavanje poleti, drsanje pozimi, pohodništvo in ježa konj skozi celo leto – vendar se tega na žalost ne trži, saj ni upravljavca. Schein odgovarja, da je za območje Cerkniškega jezera potrebno razumeti turistične tokove, ki so ravno obratni, saj največ domačih gostov jezero obišče pozimi.

Točnih podatkov, koliko turistov letno obišče Cerkniško jezero, mi ni dal nihče od sogovornikov. Na Občini pravijo, da bodo z ureditvijo vstopne točke ti podatki bolj znani, na NRP pa podajo grobo oceno, da Cerkniško jezero letno obišče približno 15.000 turistov. Glede vrste turizma na Cerkniškem jezeru so si intervjuvanci složni, ne želijo si množičnega turizma. Schein še doda, da v bistvu tega še ne vedo, da so želje še vedno različne. Izpraševanci so si tudi pri profiliranju turista enotni, saj si vsi želijo turista, ki bo spoštoval lokalno naravo in kulturno dediščino. Schein turista še temeljiteje definira kot visoko izobraženega, z nekaj predznanja, z veseljem in zanimanjem za spoznavanje neokrnjene narave. Turist ni lovec na jamske živali in metulje, temveč opazovalec, raziskovalec in fotograf.

Pričakovanja, želje in načrti glede razvoja trajnostnega turizma v regiji za obdobje petih let so različni. Simčičeva iz RRA NKR želi uspešno dokončanje zadanih projektov in spremembe prednostnih načrtov. Zalarjeva želi, da se uredi osrednja vstopna točka na Cerkniškem jezeru, da se turistični objekti razvijajo na obrobju parka, v naseljih ter da se

spodbujajo oblike tradicionalnega kmetovanja, da se ohrani naravno bogastvo Cerknškega jezera. Schein pa želi, da se naredi nek normalen koncept turističnega razvoja, ki bo odgovoril na vprašanja (kdo, za koga, kdaj, za koliko) in bo v javnem interesu s sodelovanjem privatnih ponudnikov. Želi si tudi urejenih cestnih povezav, kar vključuje pravilno projektiranje.

3.3.2.1 Ugotovitve raziskave

Ali so stebri trajnostnega razvoja turizma na Cerknškem jezeru med seboj usklajeni, so vsi trije enakomerno zastopani?

Med stebri trajnostnega turizma na Cerknškem jezeru ni usklajenosti. Najmočnejše je zastopan ekološki steber, ekonomski in družbeno-kulturni steber močno zaostajata. Cerknško jezero je zaščiten naravno območje, vključeno v številne naravovarstvene projekte (Natura 2000, LIFE, Ramsarska konvencija), ki pomagajo vzdrževati bistvene ekološke procese ter ohranjajo biotsko raznovrstnost ter naravno bogastvo. Ekonomski steber je, glede na odgovore vprašanih, najmanj razvit. Turizem v občini ni povezan z ostalim gospodarstvom in se ne razvija enakomerno z ostalimi sektorji. Turistična dejavnost je močno okrnjena in v razvojnem zaostanku. Razlogi so v pomanjkanju vodstva, nesodelovanju turističnih ponudnikov ter nezaupanju lokalne skupnosti. Družbeno-kulturni steber je še najbolj zastopan skozi kulinarčno ponudbo na turističnih kmetijah. Obrtništvo in lokalna umetnost nista dovolj razvita za namene prodaje ter predstavitve lokalne kulture turistom.

Kako je zadoščeno trem zahtevam trajnostnega razvoja pri vpeljevanju trajnostnega turizma na Cerknškem jezeru?

Tudi zahtevam trajnostnega turizma je slabo zadoščeno. Sodelovanja in soglasnosti deležnikov v turizmu ni. Prisoten je individualizem, lahko bi rekli tudi strah pred skupnim delom, in nezaupanje ponudnikov v turistične organizacije in občinske službe. Nesodelovanje deležnikov kaže na šibko politično vodstvo. Iz tega lahko sklepamo, da obstoječe turistične organizacije svojega dela ne opravljajo dovolj dobro oziroma da jim ni uspelo pridobiti zaupanja deležnikov. Težave lahko izhajajo iz neustrezno oblikovane politike pristopa, saj mora ta vključevati interese vseh deležnikov, predvsem pa jo mora biti možno izvajati. Zadovoljstvo turistov se ne meri na nobenem nivoju. Obstaja nekaj zasebnih ponudnikov sob, ki merijo zadovoljstvo svojih gostov, vendar je teh premalo, dobljene informacije pa niso posredovane naprej. Ekološka izobraževanja so organizirana predvsem za zaposlene v turizmu (turistični vodniki, lastniki znamke Zeleni kras), nekaj manjših izobraževanj lokalnega prebivalstva se odvija preko predavanj in sodelovanja s šolami. Lahko rečemo, da Cerknško jezero na srečo privablja turiste, ki že imajo nekaj predhodnega znanja o naravi in obnašanju v njej. Za tiste malo manj naravovarstveno podkovane, ki pa bi si vseeno želeli izvedeti kaj več o tej temi, pa je slabo poskrbljeno, saj ni ustreznih obvestilnih tabel, interpretacijskih dogodkov idr.

Kateri projekti se izvajajo oziroma so v načrtu za namene razvoja trajnostnega turizma na Cerkniškem jezeru?

Trenutno se izvaja projekt omejitve motornega prometa čez nasip na Cerkniškem jezeru ter nekontroliranega parkiranja avtomobilov v občutljivem naravnem okolju. Občina si prizadeva za čimprejšnjo ureditev osrednje vstopne točke na Cerkniško jezero, kjer bo turistom na voljo informacijski center in manjša gostinska ponudba lokalnega zasebnika. Tako občina kot tudi NRP se zavzemata za ohranitev tradicionalnega kmetovanja na Cerkniškem jezeru. NRP načrtuje ureditev krožne pešpoti okoli Cerkniškega jezera, kjer bi želeli na določenih točkah urediti tudi celoletne ptičje opazovalnice in razgledne točke. V prvi vrsti pa je seveda še vedno ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst.

Kakšna vrsta turizma in kakšen profil turista je zaželen na zaščitenem območju Cerkniškega jezera?

Na zavarovanem območju so dobrodošle t.i. zelene oblike turizma. Turizem, ki je prijazen do narave, lokalnih prebivalcev in njihove kulture. Istočasno pa mora turizem spodbujati lokalni gospodarski napredek; tako da turisti kupujejo izdelke domače obrti, koristijo gostinske, prenočitvene in druge storitve lokalnih ponudnikov. Turist naj bo izobražen in pri svojem ogledu aktiven, kar pomeni, da se želi učiti in spoznavati rastline, živali in domačine. Turist si za ogled vzame dovolj časa in ne hiti, zato ni pod stresom in je njegova izkušnja lahko optimalna. Turist naj bo razmišljujoč, naj si postavlja vprašanja v zvezi z obiskano »zeleno« destinacijo in jo primerja z do sedaj obiskanimi. Turist si med drugim želi sprostitve v naravi, oddiha in miru ter tudi sam mirno raziskuje okolico, ne trga rastlin in ne lovi živali, raje fotografira.

Katere so ključne težave in izzivi, da (trajnostni) turizem do sedaj še ni zaživel, kot bi dejansko lahko?

Iz dobljenih odgovorov je moč sklepati, da (trajnostni) turizem še ni zaživel, ker ne obstaja kakovosten, smiseln načrt razvoja trajnostnega turizma, pri čemer pa so težave večplastne. Pojavljajo se vrzeli v strokovnem političnem vodstvu, kar pomeni, da ni neke organizacije, ki bi načrtno in kontinuirano vodila razvoj turizma na območju. Zaradi tega vsak deležnik dela za doseg svojih ciljev, posledično pa je skupen uspeh destinacije majhen. Na tem mestu se ponovno pojavi težava pomanjkanja sodelovanja med deležniki. Cerknško jezero je majhna destinacija. Te lastnosti turistični ponudniki ne znajo izkoristiti na taki ravni, da bi se povezali, delali timsko in usklajeno, temveč je ta lastnost postala zaviralo razvoja turizma. Očitno lokalni ponudniki in tudi lokalna skupnost niso dovolj miselno zreli, da bi uspešno peljali razvoj (trajnostnega) turizma. Malodušnost ter pomanjkanje podjetniške samoiniciativnosti med lokalnimi prebivalci predstavlja velik izziv. Ob spremembi slednjega pa sta lokalna podjetniška iniciativa ter zanos lahko veliki gonili razvoja (trajnostnega) turizma.

3.3.3 OMEJITVE

Na večje omejitve pri raziskovanju nisem naletela. Lahko omenim slabo začetno odzivnost (ni bilo odgovora na elektronsko pošto; prelaganje intervjuja iz ene osebe na drugo in nezainteresiranost) dveh intervjuvancev ter izvajanje raziskave v času letnih dopustov, kar sta razloga, da so bili intervjuji opravljeni z enomesečnim zamikom. Kot omejitev bi dodala še majhno število intervjujev, saj dobljeni odgovori ne ponudijo dovolj širokega pogleda na dejansko stanje turizma na Cerknškem jezeru. Odgovore je nemogoče in nesmiselno posplošiti, saj tako majhno število intervjujev ne izraža mnenja ostalih deležnikov v turizmu. Kljub vsemu pa so odgovori nakazali določene smernice oziroma težave v razvoju turizma na Cerknškem jezeru. V raziskavo sem zajela tri deležnike turističnega razvoja v destinaciji, ki delujejo na različnih nivojih turizma in so strokovnjaki na različnih področjih v povezavi s Cerknškim jezerom. Zavoljo tega, ter zaradi specifičnosti naravnega okolja, ugotovitve raziskave tako ne moremo posplošiti na druge destinacije, kvečjemu jih lahko delno posplošimo na destinacije z zaščitenim naravnim okoljem.

3.3.4 PRIPOROČILA ZA NADALJNJA RAZISKOVANJA IN PREDLOGI ZA RAZVOJ

Ker je trajnostni turizem prisoten tako na strani ponudbe kot tudi povpraševanja, bi bilo v tem primeru smiselno opraviti raziskavo tudi med turisti, ki obiščejo Cerknško jezero. Tako bi dobili podatke kaj turisti, ki obiščejo zavarovano naravno območje sploh pričakujejo, katere storitve bi si želeli oziroma kaj pogrešajo, kakšen je bil njihov motiv obiska. Istočasno pa bi lahko preverili še njihovo zadovoljstvo. Rezultate omenjene raziskave med gosti bi bilo zanimivo združiti z rezultati raziskave, ki bi jo opravili med lokalnimi turističnimi ponudniki. Ta raziskava bi lahko pokazala, kako razmišljajo turistični ponudniki, zakaj med njimi ne pride do sodelovanja, kaj si želijo in pričakujejo od občine in organizacij kot je RDO ter kaj so za razvoj in uspeh turizma na Cerknškem jezeru pripravljene narediti sami. Za še bolj poglobljen in celosten pogled na problematiko razvoja turizma v občutljivem okolju Cerknškega jezera, bi predlagala še kvantitativno raziskavo med lokalnim prebivalstvom. Se domačini sploh strinjajo z razvojem turizma, kaj je njihova glavna skrb v zvezi z njegovim razvojem, ali vedo v katero smer gre razvoj in kaj to pomeni za njih. Dobro bi bilo izvedeti česa dejansko si domačini želijo in kako so pripravljene sodelovati pri razvoju turizma.

Turizem na Cerknškem jezeru je močno nerazvit in gledano z vseh plati predstavlja šibko točko v razvoju. Iz tega naslova zato izhaja še veliko odprtih vprašanj in neraziskanih stvari v zvezi z razvojem (trajnostnega) turizma na Cerknškem jezeru. Možnosti za nadaljnja in obširnejša raziskovanja je tako še veliko.

Na podlagi pregleda teorije ter rezultatov raziskave sem v razvoju trajnostnega turizma na Cerknškem jezeru prepoznala nekatere ključne težave, zato sem oblikovala nekaj predlogov:

- Oblikovanje koncepta za trajnostni razvoj naj bo rezultat sistematičnega dela več strokovnjakov (naravovarstveniki, turistični in gostinski delavci, kmetje/lastniki zemljišč, strokovnjaki za infrastrukturo, krajinski arhitekti idr.). Medresorska usklajenost ter povezane dejavnosti in sredstva sta ključna, da pride do sinergijskih učinkov in da destinacija doseže trajnost.
- Za izvedbo koncepta ni potrebno ustanoviti še ene nove organizacije. Izvedbo lahko prevzame nekdo od obstoječih deležnikov, torej RDO Postojnska jama – Zeleni kras, TIC Cerknica, Občina Cerknica, NRP, turistična društva. Vendar pa mora izvajalec resno pristopiti k projektu, saj se pojavlja potreba po močnem vodstvu, ki bo ustvarilo okolje za trajnostno poslovanje, omogočilo koordinacijo vpletenih, zagotovilo podporo in stremelo k skupnim aktivnostim za doseg enotnega cilja.
- Koncept trajnostnega razvoja turizma je izvrstna priložnost, da se v razvoj turizma vključi nove kadre (mlade, lokalne, izobražene), ki bi lahko ponudili ustrezno znanje, nove ideje in energijo za razvoj. Ti niso obremenjeni s preteklostjo, politično usmeritvijo in starimi zamerami, kar je do sedaj pogosto predstavljalo oviro pri sodelovanju in posledično napredku.
- Turizem se močno nanaša na naklonjenost lokalnih prebivalcev, zato je za razvoj, poslovanje in trajnost turizma nujna njihova podpora in pozitiven odnos do turizma. Uspeh projektov, ki so planirani brez vedenja in podpore lokalnega prebivalstva, je ogrožen. Zato je nujno vključiti lokalno prebivalstvo v razvoj in organizacijo turizma, jim dati možnost odločanja ter se tako otresti apatije. Lokalno prebivalstvo je potrebno spodbuditi k prepoznavanju podjetniških iniciativ in tržnih niš. Za ta namen bi se lahko ustvarilo lokalno podporno okolje, kjer bi potekali natečaji in se združevale ideje in poslovni načrti. Dobrim in inovativnim idejam bi ponudili pomoč pri izvajanju, mreženju, posredovanju kadrov, delno lahko tudi financiranju.
- Prebivalstvo se stara, zato bi bilo smiselno v turistični razvoj vključiti tudi starejše. Angažirali bi jih lahko za sodelovanje na tržnici, na katerih bi prodajali izdelke lokalne domače obrti ali celo prikazovali postopek izdelave. Starejši imajo za to potrpljenje, energijo, čas in veselje. S projektom bi se okrepilo medgeneracijsko sodelovanje, starejši bi bili bolj vključeni v družbo, povečala pa bi se tudi njihova naklonjenost do turizma. Hkrati pa bi jim to pomenilo tudi nekaj dodatnega zaslužka.
- Na vseh ravneh turizma je potrebno vlagati v človeški kapital in izobraževanje. Izobraževanja z različnih področij (naravovarstven program, tuji jeziki, gostoljubje, kuharski tečaji, delo s človeškimi viri idr.) morajo biti kakovostna, zanimiva in dobro propagirana, da privabijo čim večje število udeležencev. Smiselna so, saj se z udeležbo širijo obzorja, porajajo se nove ideje in poznanstva, spodbuja se napredek, krepi se sodelovanje.
- Sicer povezano s predhodno točko, pa je pomembno tudi izobraževanje in dviganje ekološke zavesti turistov. Slednje je potrebno izobraziti že pred prihodom na destinacijo. Smiselno in brez večjih stroškov bi bilo občutljivo naravno okolje predstaviti preko različnih spletnih kanalov (npr. TripAdvisor), družabnih omrežij (npr. Twitter) in mobilnih aplikacij (npr. Lonely Planet), kjer turisti iščejo informacije o

destinaciji. Poleg interpretacijskega centra, informacijskih tabel in brošur pa je ključno, da na sami destinaciji turiste pričakajo izobraženi in strokovno podkovani turistični delavci, da lahko svoje znanje prenesejo na turiste.

- Na destinaciji so potrebni dogodki in dobri odnosi z javnostmi. Dogodki morajo biti trajnostno naravnani, sodobni in kreativni. Organizirani morajo biti kontinuirano (enkrat mesečno, vsake štiri mesece, ob menjavi letnih časov) in imeti morajo rdečo nit. NRP, ki ima po mojem mnenju največ strokovnega znanja, lahko v povezavi z Občino Cerknica za ta namen organizira dogodek »Cerkniško jezero skozi štiri letne čase«, kar lahko postane tudi nov proizvod in omogoči trženje in obisk jezera skozi vse leto. Na tem dogodku bi vsake tri mesece, ob menjavi letnih časov, predstavili spreminjajočo se podobo jezera, sezonsko rastlinje in živalstvo, sezonska dela in običaje. Za otroke bi bile lahko organizirane delavnice risanja, športnih aktivnosti, spoznavanja dvoživk, spoštovanja okolja. Tako bi si zagotovili obisk skozi vse leto, dobro ime in publiciteto, povečalo bi se zavedanje ohranitve narave, dogajanje pa bi imelo tudi ekonomske učinke. Vse to z namenom, da Cerkniško jezero »zleze ljudem pod kožo«. K sodelovanju bi lahko povabili različne fakultete, predvsem za potrebe kadrov in dodatnih idej.
- Cerkniško jezero je »učilnica v naravi«, zato vidim veliko neizkoriščenega potenciala tudi v sodelovanju z osnovnimi in srednjimi šolami. NRP sicer načrtuje organizacijo celodnevne pouka v naravi. Menim, da je potrebno dobro zastavljen, kakovosten in zanimiv program intenzivno in pravočasno tržiti, da se le-ta lahko uskladi z učnim načrtom. Moto projekta naj bo »Vse slovenske šole v učilnico narave!«.
- »Naberite si svoj spominek!« se mi zdi dobra povezava vodenege ogleda Cerkniškega jezera ter netipičnega spominka. Nabrane zdravilne rastline in zelišča tekom ogleda jezera bi udeleženci kasneje posušili in uporabili za čaj, ta spominek pa bi verjetno veliko bolj cenili, saj bi bil plod njihovega dela. Nabiranje zelišč bi potekalo nadzorovano, torej katero vrsto, kdaj in v kakšnih količinah bi se jo smelo nabirati bi določili strokovnjaki. Zaradi tega, in zgoraj naštetih primerov, podpiram projekt pešpoti okoli Cerkniškega jezera.
- Sekundarna turistična ponudba po mojem mnenju potrebuje prenočitvene zmogljivosti, ki se bodo skladale s trajnostno naravnano turistično ponudbo Cerkniškega jezera. Zanimivo se mi zdi razmišljanje v smeri postavitve manjšega celoletnega »eko kampa«, ki bi bil sestavljen iz lesenih kamp hišk (primer Camping Bled), narejenih in opremljenih večinoma iz lokalnih naravnih materialov. Ljudi pritegnejo nenavadna prenočišča, zato bi lahko postavili tudi nekaj eko bungalovov na drevesih. Poslovanje kampa in njegova ponudba bi bila trajnostno naravnana. Smisel trajnostnega razvoja je tudi ponovna oživitev in zagon nečesa uničenega v preteklosti, zato se mi zdi primeren prostor za kamp opuščeno zemljišče nekdanjega smučarskega centra na Kaliču, ki sedaj grdo propada in kazi naravno podobo. Pri tem se zavedam, da je potrebno sodelovanje z občino Postojna in hrvaško družbo, ki je lastnik zemljišča.

SKLEP

Slovenija je država z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Zaradi tradicije varovanja narave nam je le-to uspelo ohraniti relativno neokrnjeno. Vendar ne vemo točno, kaj bi s to naravo počeli. Kljub temu, da je v porastu zanimanje za ogled naravnih znamenitosti, je ne znamo na pravilen način tržiti oziroma predstaviti obiskovalcem. To je zgodba Cerknjškega jezera. Vpeljava trajnostnega koncepta je zato edinstvena priložnost za turistični razvoj območja. Skrb za občutljivo naravno okolje Cerknjškega jezera je vsekakor prioriteta turističnega razvoja. Pravilno zastavljen in izvajan trajnostni turizem pa bi, poleg varovanja narave in dvigovanja zavesti o njeni ohranitvi za prihodnje rodove, prinašal ekonomske ugodnosti in pozitivne družbene učinke.

Ugotovila sem, da Cerknjško jezero nudi številne možnosti za razvoj trajnostnega turizma. Tudi turistični trendi kažejo na velik porast zanimanja za obisk zaščitenih naravnih območij, istočasno pa so ti turisti bolj izobraženi, aktivni, zavedajo se pomena ohranitve okolja, ob obisku se želijo učiti in spoznavati nove stvari. Zato menim, da je to odlična priložnost, če ne že skrajni čas, da turizem v trajnostni obliki zaživi ter da v tem tudi turistični ponudniki zaznajo priložnost. Prepozno ukrepanje oziroma turizem, ki ni strokovno voden, lahko ne glede na vse povzroči ogromno škodo, ki je v občutljivih naravnih okoljih še toliko bolj izrazita. Na podlagi raziskave sem spoznala, zakaj se turizem v tem času ni razvil. Za območje Cerknjškega jezera ne obstaja nek koncept oziroma načrt trajnostnega razvoja turizma, ki bi ga dejansko nekdo sistematično in dosledno izvajal. Da bi ta koncept lahko zaživel, bi bilo potrebno sodelovanje med deležniki in njihov konsenz, kar pa sedaj ne obstaja, saj vsak zasleduje svoje cilje brez ozira na druge. Težavo v razvoju pa predstavlja tudi lokalno prebivalstvo, ki ni motivirano za turistični razvoj.

Cerknjško jezero je ogromen potencial, ki pa ga človek v preteklosti ni znal pravilno izkoristiti. Človek si je želel jezero podrediti, vendar je s tem povzročil le škodo v občutljivem naravnem okolju, ki se kaže še danes. Z današnjim znanjem, tehnološkim napredkom in zavedanjem o pomenu jezera, mu lahko povrnemo tisto, kar so mu odvzeli skozi čas in ohranimo to za prihodnje rodove. Pravilno zastavljene oblike trajnostnega turizma lahko med lokalne prebivalce vrnejo zavest o pomenu jezera ter jih spodbudijo, da jezera nimajo več za nekaj samoumevnega. Tako turizem, kot tudi varstvo narave nista pasivna temveč zahtevata večplastno sodelovanje vseh deležnikov, neizogibno je prav sodelovanje lokalne skupnosti. Vzajemnost in interakcija vpletenih v trajnostni turistični razvoj na območju jezera lahko, brez obremenjevanja okolja, obiskovalcem omogočita prijetno in poučno izkušnjo. Tako bo Cerknjško jezero, kot odraz naših dejanj, lahko presihalo tudi v prihodnje.

LITERATURA IN VIRI

1. *About protected areas programme*. Najdeno 16. januarja 2012 na spletnem naslovu http://www.iucn.org/about/work/programmes/pa/about_protected_areas_programme/
2. Archabald, K., & Naughton-Treves, L. (b.l.). Tourism revenue-sharing around national parks in Western Uganda: early efforts to identify and reward local communities. Najdeno 14. septembra 2012 na spletnem naslovu <http://www.aseanbiodiversity.info/Abstract/51006342.pdf>
3. Ballantyne, R., Packer, J., & Falk, J. (2011). Visitors' learning for environmental sustainability: Testing short- and long-term impacts of wildlife tourism experiences using structural equation modelling. *Tourism Management*, 32(6), 1243-1252.
4. Baumgartner, R. J. (2011). Critical perspectives of sustainable development research and practice. *Journal of Cleaner Production*, 19(8), 783-786.
5. Beunen, R., Regnerus, H. D., & Jaarsma, C. F. (2008). Gateways as a means of visitor management in national parks and protected areas. *Tourism Management*, 29(1), 138-145.
6. Berrittella, M., Bigano, A., Roson, R., & Tol, R. S. J. (2006). A general equilibrium analysis of climate change impacts on tourism. *Tourism Management*, 27(5), 913-924.
7. Blancas, F. J., Lozano-Oyola, M., González, M., Guerrero, F. M., & Caballero, R. (2011). How to use sustainability indicators for tourism planning: The case of rural tourism in Andalusia (Spain). *Science of The Total Environment*, 412-413, 28-45.
8. Chaoqun, C. (2011). Researches on application of the renewable energy technologies in the development of low-carbon rural tourism. *Energy Procedia*, 5, 1722-1726.
9. Chatarayamontri, N. (2009). *Sustainable tourism and the law: Coping with climate change* (doktorska disertacija). New York: Pace Law School.
10. *Conceptual definition*. Najdeno 31. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>
11. Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C., & Scott, N. (2009). Destination and enterprise management for a tourism future. *Tourism Management*, 30(1), 63-74.
12. *Fizično-geografske značilnosti*. Najdeno 13. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.notranjski-park.si/index.php?catid=63&lang=slo>

13. Gams, I. (2003). *Kras v Sloveniji v prostoru in času*. Ljubljana: Založba ZRC.
14. Hamele, H., Haas, E., Kusters, N., Hammerl, M., Proctor, J., Pils, M., Vitali, P., Diwok, D., Wendenbaum, M., Kuitert, K., & Ouwehand, M. (2004). The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability. Najdeno 14. junija 2012 na spletnem naslovu http://www.ecotrans.org/visit/docs/pdf/visit_en.pdf
15. IUCN. Najdeno 16. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.iucn.org/>
16. Kajfež Bogataj, L. (2012, 19. julij). Turizem uničuje okolje. *Polet*, 14, str. 33.
17. Kates, R. W., Parris T. M., & Leiserowitz, A. (2005). What is sustainable development? Goals, indicators, values and practice. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 47(3), 8-21.
18. Kolenc, D. (2006). *Dober dan, Krpanova dežela: sprehodi po notranjskih poteh*. Postojna: Notranjsko-kraški regionalni zavod za turizem.
19. Konečnik Ruzzier, M. (2010). *Trženje v turizmu*. Ljubljana: Meritum.
20. *Kratka predstavitev parka*. Najdeno 16. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.notranjski-park.si/index.php?catid=5&lang=slo>
21. Lee, K. F. (2001). Sustainable tourism destinations: the importance of cleaner production. *Journal of Cleaner Production*, 9(4), 313-323.
22. Lim, C., & McAleer, M. (2005). Ecologically sustainable tourism management. *Environmental Modelling & Software*, 20(11), 1431-1438.
23. Loomis, T. M. (2000). Indigenous Populations and Sustainable Development: Building on Indigenous Approaches to Holistic, Self-Determined Development. *World Development*, 28(5), 893-910.
24. Mihalič, T. (2000). Environmental management of a tourist destination :A factor of tourism competitiveness. *Tourism Management*, 21(1), 65-78.
25. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
26. Mihalič, T. (2008). *Turizem: Ekonomski vidiki*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

27. Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije (2008). Zavarovana območja v Sloveniji. Najdeno 13. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://www.arhiv.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/zavarovana_obmocja.pdf
28. Nyaupane, G. P., & Poudel, S. (2011). Linkages among biodiversity, livelihood, and tourism. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1344-1366.
29. Parolo, G., Ferrarini, A., & Rossi, G. (2009). Optimization of tourism impacts within protected areas by means of genetic algorithms. *Ecological Modelling*, 220(8), 1138-1147.
30. Pavovec, T. (2012). Slovenska narava bi lahko postala blagovna znamka. *Finance Club*, 71, str. 8-9.
31. Plut, D. (2010). *Geografija sonaravnega razvoja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
32. Priskin, J. (2001). Assessment of natural resources for nature-based tourism: the case of the Central Coast Region of Western Australia. *Tourism Management*, 22(6), 637-648.
33. *Protected areas – what are they, why have them?* Najdeno 16. januarja 2012 na spletnem naslovu http://www.iucn.org/about/work/programmes/pa/pa_what/
34. Ravbar, N. (2007). *The protection of karst waters: a comprehensive Slovene approach to vulnerability and contamination risk mapping*. Ljubljana: Založba ZRC.
35. Reimer, J. K., & Walter, P. (izide v letu 2012). How do you know it when you see it? Community-based ecotourism in the Cardamom Mountains of southwestern Cambodia. *Tourism Management*, 1-11.
36. Risteska, M., Kocevskia, J., & Arnaudov, K. (2012). Spatial Planning and Sustainable Tourism as Basis for Developing Competitive Tourist Destinations. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 44, 375-386.
37. Schein, V., Vasilevska, T., Drobnič, S., Likar, I., Stergaršek, J., & Vončina Gnezda, M. (2009). *Cerkniško jezero*. Cerknica: Notranjski regijski park.
38. Simpson, M. C., (2008). Community Benefit Tourism Initiatives - A conceptual oxymoron? *Tourism Management*, 29(1), 1-18.

39. Song, H., van der Venn, R., Li, G., & Chen, J. L., (2012). The Hong Kong tourist satisfaction index. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 459-479.
40. Stergaršek, J., Vasilevska, T., Drobnič, S., Vončina Gnezda, M., Schein, V., & Likar, I. (2009). *Cvet skrivnosti: Vodnik po rastlinskem svetu Cerkniškega jezera in okolice*. Cerknica: Notranjski regijski park.
41. STO (2009). Trajnostni turizem, sonaravni turizem. Najdeno 7. januarja 2012 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures/category/attachments_1/2009/Trajnostni_tur_9009.pdf
42. STO (2011). Program dela STO 2012. Združeni napor za večji učinek. Najdeno 15. junija 2012 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2012%5CProgram_dela_STO_2012_-_FINAL_-_brez_financ_13647.pdf
43. Šušteršič, F. (1994). *Reka sedmerih imen – s poti po notranjskem krasu*. Logatec: Naklo.
44. *Trajnostna politika v Sloveniji*. Najdeno 15. junija 2012 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/si/Trajnostna-politika-v-Sloveniji.htm?ps_trajnost_slovenija=0&lng=1
45. Udaya Sekhar, N. (2003). Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India. *Journal of Environmental Management*, 69(4), 339-347.
46. UNEP (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. B.k.: United Nations Environment Programme.
47. UN WTO (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation.
48. UN WTO (2009). *From Davos to Copenhagen and beyond: advancing tourism's response to climate change. UNWTO Background Paper*. Copenhagen: World Tourism Organisation.
49. WCPA (2002). *Sustainable Tourism in Protected Areas. Guidelines for Planning and Management*. b.k.: World commission on protected areas.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašalnik	1
Priloga 2: Intervju s predstavnico RRA NKR, Matejo Simčič.....	3
Priloga 3: Intervju s predstavnico Občine Cerknica, Jasno Zalar	6
Priloga 4: Intervju s predstavnikom Notranjskega regijskega parka, Valentinom Scheinom	10

Priloga 1: Vprašalnik

1. Trajnostni turizem zasleduje lokalno blaginjo. Ali lahko rečemo, da se sektor turizem v občini Cerknica razvija istočasno z ostalim gospodarstvom? Je enakovreden ostalim sektorjem?
2. Kako turizem pripomore h gospodarskemu razvoju občine?
3. Turizem se močno nanaša na naklonjenost lokalnih prebivalcev. Obstaja kak podatek o tem, kakšen odnos imajo lokalni prebivalci do turizma? So torej naklonjeni turističnemu razvoju in pri tem sodelujejo ali verjamejo, da turizem prinaša negativne posledice?
4. Ali se za namene turizma spodbuja lokalna umetnost, obrt, kulinarika? Kje je predstavljena turistom?
5. Kakšni so projekti, s katerimi se ohranja naravna dediščina? Kako na to vpliva turizem?
6. Zagotavljanje visoke stopnje zadovoljstva turistov je ena od zahtev trajnostnega turizma. Kako merite zadovoljstvo obiskovalcev?
7. Če želimo trajnostni turizem, je potrebno izobraževanje lokalnega prebivalstva, zaposlenih v turizmu in turistov samih. Kako vi to počnete? Ali lokalni prebivalci vedo kaj prinaša oz. katere cilje zasleduje trajnostni razvoj? Kako spodbujate izobraževanje kadrov turističnega storitvenega sektorja, ob dejstvu, da tega kadra primanjkuje?
8. Kako je s sodelovanjem turističnih podjetij v destinaciji na področju doseganja trajnostnega razvoja? Ali so njihova orodja za doseg tega cilja povezana?
9. Kaj pričakujete od novoustanovljene RDO Postojnska jama-Zeleni Kras?
10. Naravni predeli so pogosto primarna turistična privlačnost, katerih obisk variira odvisno od pogojev širše turistične regije kjer so locirani. Pri tem se pojavi vprašanje ali ni Postojnska jama preveč izpostavljena oziroma so ostale znamenitosti zaradi njene velikine potisnjene v ozadje?
11. S stališča turističnega sektorja se pojavijo potrebe po razvoju, ki bo povečal kapacitete za turistično aktivnost na območju. Pojavlja se torej potreba po sekundarni turistični ponudbi, ki bo prilagojena občutljivemu naravnemu okolju hkrati pa učinkovito zadovoljevala turistove potrebe. Kaj se dogaja na tem področju za območje Cerkniškega jezera?

12. Izziv v zaščiti naravnega okolja je tudi nadzorovanje vstopa (vstopnina, št. obiskovalcev, tokovi obiska ...) v občutljivo naravno okolje. Kako na območju Cerkniskega jezera rešujete to težavo, saj nevednost turistov lahko povzroča škodo v okolju?
13. Kaj pa dostop do Cerkniskega jezera? Vemo, da obstajajo težave z nenadzorovanim parkiranjem avtomobilov ter vožnjo v občutljivem naravnem okolju Cerkniskega jezera. Kako se rešuje ta težava? Trajnostni turizem na tem mestu spodbuja tudi javni prevoz – obstajajo projekti na to temo?
14. Cerknisko jezero je letoletna destinacija, saj je za obisk zanimivo v vsakem letnem času. Kako to (trajnostno) izkoriščate?
15. Kakšno vrsto turizma si želite na območju Cerkniskega jezera ?
16. Obstajajo podatki, koliko turistov letno obiše Cerknisko jezero? Kakšen je profil turista, ki ga želite?
17. Kakšna pričakovanja, želje, načrte glede razvoja trajnostnega turizma imate v naslednjih petih letih za področje Cerkniskega jezera?

Priloga 2: Intervju s predstavnico RRA NKR, Matejo Simčič

- 1. Trajnostni turizem zasleduje lokalno blaginjo. Ali lahko rečemo, da se sektor turizem v občini Cerknica razvija istočasno z ostalim gospodarstvom? Je enakovreden ostalim sektorjem?**

Na regijskem nivoju je turizem prednostni sektor, vendar pa ni edini. Pomembno je, da so sektorji med seboj usklajeni, povezani, tako da lahko v povezavi s turizmom pridobijo tudi kmetijstvo, gostinstvo, prodaja, prevozniki. Potencialov je veliko, vendar so neizkoriščeni.

- 2. Kako turizem pripomore h gospodarskemu razvoju občine?**

Turizem lahko služi kot povezovalni člen, s čimer pripomore k ekonomskim in socialnim koristim za občinsko gospodarstvo. Vendar, kot že rečeno, primanjkuje sodelovanja.

- 3. Turizem se močno nanaša na naklonjenost lokalnih prebivalcev. Obstaja kak podatek o tem, kakšen odnos imajo lokalni prebivalci do turizma? So torej naklonjeni turističnemu razvoju in pri tem sodelujejo ali verjamejo, da turizem prinaša negativne posledice?**

Naklonjenost turizmu med lokalnimi prebivalci obstaja. Kljub temu, da lokalni prebivalci ne verjamejo, da turizem prinaša negativne posledice, saj take vrste turizma niso prisotne, pa je sodelovanja lokalne skupnosti vseeno premalo. Potrebno je spremeniti oziroma razviti miselnost, da je v turizmu potrebna strpnost in delo na dolgi rok. Ponudniki se morajo začeti zavedati, da je za razvoj turizma potreben vložek njihovega lastnega dela, da ne morejo imeti le finančnih koristi od turizma.

- 4. Ali se za namene turizma spodbuja lokalna umetnost, obrt, kulinarika? Kje je predstavljena turistom?**

Na nivoju regije obstaja na primer kamnoseška učna pot. Nekaj lokalnih obrtnikov in pridelovalcev se s svojimi izdelki predstavi v katalogu regijskih izdelkov. Glineni izdelki, med in medeni izdelki, siri, sveže in suho sadje, likerji, zelišča idr. so namenjeni večinoma poslovnim darilom. Izdelki so pridelani naravno oziroma izdelani na tradicionalen način. Kakovost ni vprašanje, pri embaliranju nekaterih izdelkov pa bi želeli več lokalne pristnosti. V okolici Cerknškega jezera pa je dobro razvita kulinarika na turističnih kmetijah. Dobro bi bilo, če bi bila hrana predstavljena skozi zgodbe, da bi turistu pričarali pravo doživetje.

- 5. Kakšni so projekti, s katerimi se ohranja naravna dediščina? Kako na to vpliva turizem?**

RRA NKR se ukvarja predvsem s prijavi projektov na razpise EU skladov. Trenutno je prijavljenih 14 projektov, od tega so trije turistični. Delo poteka tudi na obnovi kulturnih spomenikov in njihovega vključevanja v turistično ponudbo.

6. Zagotavljanje visoke stopnje zadovoljstva turistov je ena od zahtev trajnostnega turizma. Kako merite zadovoljstvo obiskovalcev?

Zadovoljstvo obiskovalcev se ne meri. Posamezni turistični ponudniki merijo zadovoljstvo svojih gostov, vendar velik izziv predstavlja merjenje zadovoljstva na celotni regiji.

7. Če želimo trajnostni turizem, je potrebno izobraževanje lokalnega prebivalstva, zaposlenih v turizmu in turistov samih. Kako vi to počnete? Ali lokalni prebivalci vedo kaj prinaša oz. katere cilje zasleduje trajnostni razvoj? Kako spodbujate izobraževanje kadrov turističnega storitvenega sektorja, ob dejstvu, da tega kadra primanjkuje?

RRA NKA je za imetnike znamke Zeleni kras organiziral dva dni trajajoče izobraževanje glede pomena, uporabe in interpretacije znamke Zeleni kras. Šestdeseturni program izobraževanja pa je bil namenjen usposabljanju lokalnih turističnih vodnikov za območje destinacije Zeleni kras. V pripravi so nova izpopolnjevanja za vodnike, med drugim tudi izobraževanje o interpretaciji naravne dediščine v destinaciji Zeleni kras. Prijav v regijsko štipendijsko shemo, tako s strani ponudnikov kot tudi potencialnih prejemnikov štipendij za deficitarne poklice kuhar in natakar, je malo.

8. Kako je s sodelovanjem turističnih podjetij v destinaciji na področju doseganja trajnostnega razvoja? Ali so njihova orodja za doseg tega cilja povezana?

Sodelovanje je med ponudniki zelo slabo prisotno. Glede na pretekle izkušnje so teoretično na začetku vsi pripravljeni za sodelovanje, težave se pojavijo pri realizaciji dogovorjenega. Vsi v tem vidijo le dodatno delo, stroške. Prisotno je tudi mnenje, da vsak delo najbolje opravi sam.

9. Vprašanje je bilo izpuščeno.

10. Naravni predeli so pogosto primarna turistična privlačnost, katerih obisk variira odvisno od pogojev širše turistične regije kjer so locirani. Pri tem se pojavi vprašanje ali ni Postojnska jama preveč izpostavljena oziroma so ostale znamenitosti zaradi njene veličine potisnjene v ozadje?

RRA NKR prednostno deluje na privabljanju turistov, ki pridejo v regijo zaradi ostalih privlačnosti destinacije Zeleni kras, in ne Postojnske jame. Del obiskovalcev je, ki primarno obiščejo Postojnsko jamo, zanimajo pa jih tudi ostale privlačnosti destinacije. Želja je, da bi turiste v destinaciji, namesto zdajšnjih 3-6 ur, zadržali en dan in pol. Postojnska jama pri tem ni partner, saj vodstvu to ni v interesu, niti ni to njihov prvenstven namen. Razvoj turizma mora kljub temu potekati neodvisno od Postojnske jame, vsekakor pa je prisotna želja po obsežnejšem sodelovanju z njenim vodstvom.

11. S stališča turističnega sektorja se pojavijo potrebe po razvoju, ki bo povečal kapacitete za turistično aktivnost na območju. Pojavlja se torej potreba po sekundarni turistični ponudbi, ki bo prilagojena občutljivemu naravnemu okolju hkrati pa učinkovito zadovoljevala turistove potrebe. Kaj se dogaja na tem področju za območje Cerknškega jezera?

Na tem mestu je potrebna spodbuda in projekti s strani občine Cerknica. Smiselno je, da se spodbuja zasebni sektor za razvoj malih, zasebnih zmogljivosti, saj se lahko drugače pojavi problem zagotavljanja zasedenosti.

12. Izziv v zaščiti naravnega okolja je tudi nadzorovanje vstopa (vstopnina, št. obiskovalcev, tokovi obiska ...) v občutljivo naravno okolje. Kako na območju Cerknškega jezera rešujete to težavo, saj nevednost turistov lahko povzroča škodo v okolju?

Nadzorovanje vstopa je v domeni občine in Notranjskega regijskega parka.

13. Kaj pa dostop do Cerknškega jezera? Vemo, da obstajajo težave z nenadzorovanim parkiranjem avtomobilov ter vožnjo v občutljivem naravnem okolju Cerknškega jezera. Kako se rešuje ta težava? Trajnostni turizem na tem mestu spodbuja tudi javni prevoz – obstajajo projekti na to temo?

Omejitev vožnje z avtomobili ter prehod na uporabo okolju prijaznejših oblik prevoza (kolo, konjenišvo, javni prevoz), je stvar podjetniške iniciative oziroma povezovanja in podpore.

14. Cerknško jezero je letoletna destinacija, saj je za obisk zanimivo v vsakem letnem času. Kako to (trajnostno) izkoriščate?

Dsezonalizacija je ena izmed prioritet znamke Zeleni kras, saj pride v zimskih mesecih, od novembra do marca, do upada obiska v regiji. Izletništvo, športne aktivnosti in aktivnosti povezane s kulinariko in prireditvami bi bili dobri načini za oživitev mrtvih mesecev.

15. Kakšno vrsto turizma si želite na območju Cerknškega jezera ?

Vsekakor si ne želimo množičnega turizma, temveč na naravi temelječ turizem.

16. Obstajajo podatki, koliko turistov letno obiše Cerknško jezero? Kakšen je profil turista, ki ga želite?

Podatek o številu obiskovalcev Cerknškega jezera ni znan. Turist, ki obiše te kraje, mora spoštovati naravo in kulturno dediščino ter njene prebivalce.

17. Kakšna pričakovanja, želje, načrte glede razvoja trajnostnega turizma imate v naslednjih petih letih za področje Cerknškega jezera?

Želja je uspešno dokončati zastavljene projekte ter uvedba sprememb v prednostne načrte RRA NKR.

Priloga 3: Intervju s predstavnico Občine Cerknica, Jasno Zalar

- 1. Trajnostni turizem zasleduje lokalno blaginjo. Ali lahko rečemo, da se sektor turizem v občini Cerknica razvija istočasno z ostalim gospodarstvom? Je enakovreden ostalim sektorjem?**

Turizem žal, kljub dobri legi in danostim, ni enakovreden ostalim panogam. Razlog je premalo povezanosti med turističnimi ponudniki in nezaupanje lokalne skupnosti, kar ne privede do nujno potrebnega dialoga. Občina je pri turističnem razvoju partner, želi pomagati in nudi podporo, na primer na področju infrastrukture. Vsekakor pa občina ne more vsega narediti sama, v razvoju je potrebno udejstvovanje posameznikov oziroma podjetnikov.

- 2. Kako turizem pripomore h gospodarskemu razvoju občine?**

Gospodarskega razvoja na podlagi turizma v občini ni oziroma ga je zelo malo.

- 3. Turizem se močno nanaša na naklonjenost lokalnih prebivalcev. Obstaja kak podatek o tem, kakšen odnos imajo lokalni prebivalci do turizma? So torej naklonjeni turističnemu razvoju in pri tem sodelujejo ali verjamejo, da turizem prinaša negativne posledice?**

Tu se pojavi vprašanje ali si turizma v občini sploh želimo. Pri turističnih ponudnikih obstajajo svetli primeri, medtem ko med lokalnimi prebivalci vlada mnenje, da ni dogajanja na področju turizma. Vendar ko je, pride do namernega povzročanja težav.

- 4. Ali se za namene turizma spodbuja lokalna umetnost, obrt, kulinarika? Kje je predstavljena turistom?**

Lokalna umetnost, obrt in kulinarika so slabo zastopani. Posamezni turistični ponudniki, predvsem turistične kmetije in turistična društva, imajo določene značilne obrtne izdelke, vendar so ti bolj namenjeni predstavitvi na sejnih, ne pa samemu trženju. Obstaja želja, da se v sodelovanju s TIC Cerknica, na primer preko natečaja, oblikuje tipičen spominek, ki bi bil namenjen prodaji. Za namene ohranjanja kulturne dediščine je bil izveden tudi evropski projekt obnove Jurčkovega tabora. Projekt je mišljen kot nekakšen začetek oživitve tega dela mesta Cerknica, kasneje pa naj bi to postal osrednji prostor za prireditve na prostem in sejme.

- 5. Kakšni so projekti, s katerimi se ohranja naravna dediščina? Kako na to vpliva turizem?**

Leta 2007 je bil sprejet odlok o turistični taksi v občini Cerknica, katera pa je porabljena strogo namensko za usmerjevalne table, prireditve, promocijski material idr. Lastniki prenočitvenih objektov so dolžni turistu zaračunati takso, katero morajo potem mesečno nakazati na poseben račun občine. Pri tem pogosto prihaja do tega, da se gostov ne prijavlja, saj ponudniki vidijo v tem le dodatno delo in stroške. Pri

ohranjanju naravne dediščine jezera sta Ramsarska konvencija ter projekt LIFE zelo pomembna člena.

6. Zagotavljanje visoke stopnje zadovoljstva turistov je ena od zahtev trajnostnega turizma. Kako merite zadovoljstvo obiskovalcev?

Zadovoljstva turistov se ne meri. Obstajajo posamezni turistični ponudniki, večinoma nastanitvenih zmogljivosti, ki merijo zadovoljstvo svojih gostov. Smiselno bi bilo, če bi te podatke sporočali na TIC, kjer bi jih v samostojni obliki beležili in uporabili za oblikovanje izboljšav. Vendar pa sedaj to ni mogoče, saj je pretok informacij prepočasen, manjka pa tudi zaupanje ponudnikov in želja po sodelovanju.

7. Če želimo trajnostni turizem, je potrebno izobraževanje lokalnega prebivalstva, zaposlenih v turizmu in turistov samih. Kako vi to počnete? Ali lokalni prebivalci vedo kaj prinaša oz. katere cilje zasleduje trajnostni razvoj? Kako spodbujate izobraževanje kadrov turističnega storitvenega sektorja, ob dejstvu, da tega kadra primanjkuje?

Aktivnosti na strani izobraževanja je občutno premalo. Izobraževanja za turistične ponudnike in lokalne turistične vodnike so sicer organizirana v okviru projektov RRA NKR. Lokalno prebivalstvo pa je izredno težko motivirati, da bi se udeležili okroglice na temo turizma. Na tem področju delno deluje tudi Notranjski ekološki center, ki se med drugim ukvarja z izobraževanjem mladih, trajnostnim razvojem in razvojem podeželja.

8. Kako je s sodelovanjem turističnih podjetij v destinaciji na področju doseganja trajnostnega razvoja? Ali so njihova orodja za doseg tega cilja povezana?

Sodelovanje je na vseh nivojih zelo slabo. Ni sodelovanja med turističnimi ponudniki, prav tako je tudi sodelovanje med podjetji in občino zelo okrnjeno.

9. Kaj pričakujete od novoustanovljene RDO Postojnska jama-Zeleni Kras?

Z oblikovanjem RDO se je izboljšala vključenost občine v različne programe. Med lokalnimi ponudniki se je povečalo zaupanje v tovrstne organizacije, saj so dobili nekaj brezplačnega promocijskega materiala. Kljub svetlim točkam pa obstaja želja, da ta projekt ne bo še eden v množici slabe prakse.

10. Naravni predeli so pogosto primarna turistična privlačnost, katerih obisk variira odvisno od pogojev širše turistične regije kjer so locirani. Pri tem se pojavi vprašanje ali ni Postojnska jama preveč izpostavljena oziroma so ostale znamenitosti zaradi njene veličine potisnjene v ozadje?

Postojnska jama je svetovno znana, kar predstavlja odlično izhodišče za razvoj ostalega turizma v destinaciji. Sodelovanje med vodstvom Postojnske jame, RDO in občino je v tem primeru ključnega pomena, poleg oblikovanja in ustreznega trženja povezanih turističnih paketov, na primer ogled Postojnske jame in Cerkniškega jezera.

11. S stališča turističnega sektorja se pojavijo potrebe po razvoju, ki bo povečal kapacitete za turistično aktivnost na območju. Pojavlja se torej potreba po sekundarni turistični ponudbi, ki bo prilagojena občutljivemu naravnemu okolju hkrati pa učinkovito zadovoljevala turistove potrebe. Kaj se dogaja na tem področju za območje Cerknškega jezera?

Strategija za trajnostni razvoj turizma na območju Cerknškega jezera ne obstaja. V sodelovanju z Zavodom za varstvo narave je občina zasnovala prostorski plan, saj mora vsakršen razvoj potekati v soglasju z njihovim mnenjem in določili. Izgradnja turističnih objektov je ne, glede na vse, možna samo v okoliških vaseh oziroma na obrobju, saj je Cerknško jezero strogo zavarovano območje. Obstaja želja, da se na obrobju, pri nedavno zgrajenem parkirišču, uredi osrednja vstopna točka na Cerknško jezero. Slednja bi bila namenjena informiranju, promociji, športno-rekreacijski ponudbi.

12. Izziv v zaščiti naravnega okolja je tudi nadzorovanje vstopa (vstopnina, št. obiskovalcev, tokovi obiska ...) v občutljivo naravno okolje. Kako na območju Cerknškega jezera rešujete to težavo, saj nevednost turistov lahko povzroča škodo v okolju?

Cerknško jezero je dostopno iz več smeri in točk, zato je nadzor nad vstopom otežen. Razmišljanja so šla tudi v smeri uvedbe vstopnine, vendar se slednje ne bo pobiralo, dokler ne bo turistom na voljo neke dodatne ponudbe.

13. Kaj pa dostop do Cerknškega jezera? Vemo, da obstajajo težave z nenadzorovanim parkiranjem avtomobilov ter vožnjo v občutljivem naravnem okolju Cerknškega jezera. Kako se rešuje ta težava? Trajnostni turizem na tem mestu spodbuja tudi javni prevoz – obstajajo projekti na to temo?

Cilj izgradnje parkirišča na osrednji vstopni točki na Cerknško jezero je bil, da se ustavi promet motornih vozil in da se s tem spodbudi goste, da nadaljujejo pot peš, s kolesom. Dogovor med občino Cerknica in Medobčinskim inšpektoratom in redarstvom slednjemu dovoljuje, da na območju Cerknškega jezera nadzira promet ter sprva le opozarja kršitelje, ki se vozijo in parkirajo avtomobile izven cestišča oziroma označenega parkirišča. Namen tega ukrepa pa ni nabiranje denarja, temveč omejitev prometa.

14. Cerknško jezero je letoletna destinacija, saj je za obisk zanimivo v vsakem letnem času. Kako to (trajnostno) izkoriščate?

Na Cerknškem jezeru se celo leto nekaj dogaja – kopanje, drsanje, pohodništvo, ježa konj – vendar se tega na žalost ne trži, ker ni upravljavca.

15. Kakšno vrsto turizma si želite na območju Cerknškega jezera ?

Množični turizem gotovo ni zaželena vrsta turizma. Želimo si turizma, ki bi spoštoval naravno in kulturno dediščino in spodbujal sodelovanje med turističnimi ponudniki in kmeti.

16. Obstajajo podatki, koliko turistov letno obiše Cerknško jezero? Kakšen je profil turista, ki ga želite?

Točnega podatka o tem, koliko ljudi obiše Cerknško jezero, ni. Z ureditvijo vstopne točke pa bo to bolj znano.

17. Kakšna pričakovanja, želje, načrte glede razvoja trajnostnega turizma imate v naslednjih petih letih za področje Cerknškega jezera?

Glavna želja je, da se uspešno izpelje projekt ureditve osrednje vstopne točke na Cerknško jezero ter da se objekti razvijajo na obrobju parka in v naseljih. Pomembno je tudi spodbujanje tradicionalnih oblik kmetovanja za ohranitev naravnega bogastva Cerknškega jezera.

Priloga 4: Intervju s predstavnikom Notranjskega regijskega parka, Valentinom Scheinom

1. Trajnostni turizem zasleduje lokalno blaginjo. Ali lahko rečemo, da se sektor turizem v občini Cerknica razvija istočasno z ostalim gospodarstvom? Je enakovreden ostalim sektorjem?

NRP je prvotno namenjen varstvu narave in promociji le-te, zato se s turističnim sektorjem neposredno ne ukvarja. Za namene pospeševanja razvoja turizma so bila ustanovljena tri turistična društva, TIC Cerknica, ki delujejo ob podpori občine Cerknica, ki ima zastavljen turistični načrt in promocijske akcije. Turizem je lahko zelo donosna panoga, vendar v občini Cerknica nikoli ni bila enakovredna ostalim.

2. Kako turizem pripomore h gospodarskemu razvoju občine?

Turizem gre v občini Cerknica mimo gospodarstva. V turizmu je, z odpiranjem nastanitvenih zmogljivosti in s kmečkim turizmom, v času prvih odpuščaj iz okoliških tovarn del brezposelnih našel dodaten vir zaslužka.

3. Turizem se močno nanaša na naklonjenost lokalnih prebivalcev. Obstaja kak podatek o tem, kakšen odnos imajo lokalni prebivalci do turizma? So torej naklonjeni turističnemu razvoju in pri tem sodelujejo ali verjamejo, da turizem prinaša negativne posledice?

Pri večini lokalnih prebivalcev naklonjenost k turizmu obstaja. Majhen odstotek ljudi ima svoj vir dohodka drugje, zato razvoja turizma ne podpirajo, upoštevajoč še ostale dejavnike.

4. Ali se za namene turizma spodbuja lokalna umetnost, obrt, kulinarika? Kje je predstavljena turistom?

Za namene turizma se ne spodbuja lokalna umetnost in obrt, saj razvoj še ni prišel tako daleč. Ne obstaja proizvod, ki bi bil namenjen turistični prodaji, istočasno pa se je potrebno zavedati, da tipični spominki za turiste niso več zanimivi. Kulinarika na okoliških turističnih kmetijah je sicer dobro razvita, vendar obstajajo odstopanja, saj nekateri ponujajo bolj pristne (notranjske) jedi od drugih.

5. Kakšni so projekti, s katerimi se ohranja naravna dediščina? Kako na to vpliva turizem?

Najprej je potrebno vedeti, kaj se smatra kot naravna dediščina – ali je to jezerska trava, dvoživke, ogrožena roža – in kako jo turistu pokazati. Naravna dediščina je zelo dobro ohranjena, sicer pa travniške vrste na primer uničuje zaraščanje, saj zaradi presihanja jezera lastniki zemljišč košnjo opuščajo. Jezerski travniki niso primerni za komercialno košnjo, oviro pa predstavlja tudi otežena strojna košnja, saj so tla močvirnata in se pod mehanizacijo udirajo. Za trajno ohranitev narave zato NRP na

najbolj ogroženih točkah, namensko odkupuje zemljišča. Odkup poteka v skladu z Zakonom o ohranjanju narave. Lastnik zemlje je potem občina Cerknica.

6. Zagotavljanje visoke stopnje zadovoljstva turistov je ena od zahtev trajnostnega turizma. Kako merite zadovoljstvo obiskovalcev?

Zadovoljstva se ne meri, vendar so, glede na izkušnje, tisti, ki vedo zakaj so obiskali Cerkniško jezero, izredno zadovoljni.

7. Če želimo trajnostni turizem, je potrebno izobraževanje lokalnega prebivalstva, zaposlenih v turizmu in turistov samih. Kako vi to počnete? Ali lokalni prebivalci vedo kaj prinaša oz. katere cilje zasleduje trajnostni razvoj? Kako spodbujate izobraževanje kadrov turističnega storitvenega sektorja, ob dejstvu, da tega kadra primanjkuje?

V zimskem času, v prostorih cerkniške knjižnice, NRP organizira približno pet predavanj na temo ozaveščanja in novosti v NRP. V času izvajanja projekta LIFE se je iz evropskih sredstev financirala izdaja knjige, otroške igre spomin, brošur ter avdio in video posnetkov na temo Cerkniškega jezera, ki so bili brezplačno razdeljeni med občane. Mladim je potrebno naravo predstaviti na drugačen, modernejši način, z uporabo interneta in računalniške tehnike. Za ta namen se je načrtal projekt za razvoj aplikacije za pametne telefone in tablične računalnike, ki bo omogočila slikovno prepoznavanje rastlin.

8. Kako je s sodelovanjem turističnih podjetij v destinaciji na področju doseganja trajnostnega razvoja? Ali so njihova orodja za doseg tega cilja povezana?

Sodelovanje je kritična točka razvoja turizma v občini. Obstoječe stanje je daleč od sodelovanja, saj med ključnimi deležniki razvoja ni prijateljstva, dogaja se »metanje polen pod noge«, vsi v vseh vidijo konkurenco, grožnjo.

9. Kaj pričakujete od novoustanovljene RDO Postojnska jama-Zeleni Kras?

Kar je bilo narejeno do sedaj, je bilo dobro. Vprašanje časa pa je kako se bo zadeva končala. Težava RDO je v tem, da je njegov namen in končni cilj ki ga želi doseči, premalo definiran in nejasen. Zmešnjavo povzroča tudi (pre)obširnost projekta, saj je zajetih preveč različnih stvari oziroma krajev (Postojna, Cerknica, Bloke, Il. Bistrica ...), ki nekako niso kompatibilni.

10. Naravni predeli so pogosto primarna turistična privlačnost, katerih obisk variira odvisno od pogojev širše turistične regije kjer so locirani. Pri tem se pojavi vprašanje ali ni Postojnska jama preveč izpostavljena oziroma so ostale znamenitosti zaradi njene veličine potisnjene v ozadje?

Postojnska jama je samozadostna, zato nima želje po sodelovanju in promoviranju ostalih. Do povezave tudi težko pride, saj Postojnska jama zasleduje različno vrsto turizma in različne profile turistov kot Cerkniško jezero. Postojnska jama ima množičen turizem, ki na jezeru ne pride v poštev. Postojnska jama se osredotoča na

avtobusne skupine obiskovalcev, Cerknško jezero pa privablja individualne goste, katerim cilj ni zgolj hoja v skupini in hitenje.

11. S stališča turističnega sektorja se pojavijo potrebe po razvoju, ki bo povečal kapacitete za turistično aktivnost na območju. Pojavlja se torej potreba po sekundarni turistični ponudbi, ki bo prilagojena občutljivemu naravnemu okolju hkrati pa učinkovito zadovoljevala turistove potrebe. Kaj se dogaja na tem področju za območje Cerknškega jezera?

Za trenuten obseg turizma na Cerknškem jezeru je ponudnikov nastanitev dovolj. Na tej točki bi bilo smiselno razmišljati v smeri dodajanja vrednosti storitvam in razvoju človeškega faktorja. Dobro bi bilo, če bi se delovni čas turističnih ponudnikov podaljšal ali se vsaj prilagodil povpraševanju. Prav tako je potrebno okrepiti sodelovanje in vzajemnost med ponudniki, da bi vsak izmed njih znal in želel priporočiti storitve/izdelke nekoga drugega. Ne glede na vse, pa kraj sam in tudi Cerknško jezero, potrebujeta tržnico, muzej lokalne zgodovine - lahko o čarovništvu, opazovalnice za ptice, ki so za obisk primerne v vseh letnih časih in uredite naravovarstvenih pešpoti in razglednih točk okoli Cerknškega jezera. Tu se spet pojavi težava lastništva zemljišč, saj se brez dovoljenja lastnika ne da ničesar storiti.

12. Izziv v zaščiti naravnega okolja je tudi nadzorovanje vstopa (vstopnina, št. obiskovalcev, tokovi obiska ...) v občutljivo naravno okolje. Kako na območju Cerknškega jezera rešujete to težavo, saj nevednost turistov lahko povzroča škodo v okolju?

Pobiranje vstopnine je za primer Cerknškega jezera nesmiselno, ravno zaradi več vstopnih točk. Za nadzor sta dovolj parkirišče in informacijski center.

13. Kaj pa dostop do Cerknškega jezera? Vemo, da obstajajo težave z nenadzorovanim parkiranjem avtomobilov ter vožnjo v občutljivem naravnem okolju Cerknškega jezera. Kako se rešuje ta težava? Trajnostni turizem na tem mestu spodbuja tudi javni prevoz – obstajajo projekti na to temo?

Ukrep občine, da se uvede parkirišče in se s tem omeji promet čez nasip na Cerknškem jezeru, NRP podpira. S tem pa še vedno ostaja odprto vprašanje o popolnem zaprtju poti, saj pot čez nasip vodi do naselja Otok, ki ima celo nekaj industrije. Omejitve prometa so seveda nujne, potrebna pa so dogovarjanja komu in kdaj omejiti prehod. Obstaja možnost, da bi bilo parkirišče brezplačno, kdor pa bi želel pot nadaljevati z avtomobilom, bi moral plačati takso. Ob tem bi morali organizirati tudi najem koles/električnih koles, ki bi bil cenovno še vedno ugodnejši od plačila takse.

14. Cerknško jezero je letoletna destinacija, saj je za obisk zanimivo v vsakem letnem času. Kako to (trajnostno) izkoriščate?

Turistični tokovi so za območje Cerkniškega jezera ravno obratni, saj največ domačih gostov jezero obišče pozimi. Temu je potrebno prilagoditi tudi trajnostno turistično ponudbo.

15. Kakšno vrsto turizma si želite na območju Cerkniškega jezera ?

Tega dejansko ne vemo, saj so želje glede turizma še vedno različne, vemo pa, da je množični turizem nesprejemljiv.

16. Obstajajo podatki, koliko turistov letno obišče Cerkniško jezero? Kakšen je profil turista, ki ga želite?

Točnega podatka ni, po grobi oceni pa Cerkniško jezero letno obišče okoli 15.000 turistov. Turist, ki obišče jezero, ima rad naravo in jo z veseljem in zanimanjem spoznava, je visoko izobražen in ima nekaj predznanja. Želimo, da je turist opazovalec, raziskovalec in fotograf, ne pa lovec na jamske živali in metulje ter uničevalec ogroženih rastlinskih vrst.

17. Kakšna pričakovanja, želje, načrte glede razvoja trajnostnega turizma imate v naslednjih petih letih za področje Cerkniškega jezera?

Potrebno je zasnovati nek normalen koncept turističnega razvoja, ki bo odgovoril na vprašanja kdo, za koga, kdaj, za koliko. Biti mora v javnem interesu in vključevati mnenje lokalnih zasebnih ponudnikov. Potrebna je tudi ureditev cestnih povezav in smiselno projektiranje turističnega razvoja.